

Udtalelse om Fællesskabets handlingsprogram til fordel for vandrende arbejdstagere og deres familiemedlemmer

Den tekst, som har været genstand for udtalelsen, er endnu ikke offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*.

A. UDTALELSENS JURIDISKE GRUNDLAG

Rådet besluttede den 14. januar 1975, i medfør af artikel 198 i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab, at høre Det økonomiske og sociale Udvalg om det nævnte emne.

B. DET ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALGS UDTALELSE

Det økonomiske og sociale Udvalg vedtog på sin 134. plenarforsamling, afholdt i Bruxelles den 29. og 30. oktober 1975, sin udtalelse om det nævnte emne.

Udtalelsens ordlyd er følgende:

DET ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG HAR —

under henvisning til artikel 198 i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab,

under henvisning til anmodning om udtalelse fra Rådet af 14. januar 1975,

under henvisning til den beslutning, Udvalgets præsidium traf den 28. januar 1975, om at pålægge Afdelingen for sociale anliggender at udarbejde en udtalelse samt en beretning om det ovennævnte handlingsprogram,

under henvisning til den udtalelse, der blev fremsat af Afdelingen for sociale anliggender den 17. oktober 1975,

under henvisning til beretning aflagt af hr. Purpura,

under henvisning til forhandlingerne på den 134. plenarforsamling den 29. og 30. oktober 1975, mødet den 30. oktober 1975, og

ud fra følgende betragtninger:

Vandringsfænomenet er af meget omfattende karakter, idet der er tale om cirka seks millioner vandrende arbejdstagere, hvoraf kun en tredjedel kommer fra medlemsstaterne, og cirka fire millioner familiemedlemmer;

de vandrende arbejdstageres og deres familiemedlemmers problemer er blevet undersøgt i en række inter-

nationale organisationer som ILO, Europarådet og OECD, hvor der er truffet en række beslutninger og vedtaget internationale foranstaltninger, som man ikke kan se bort fra, når der skal fremsættes udtalelse om Kommissionens handlingsprogram;

Det økonomiske og sociale Udvalg har siden dets oprettelse gentagne gange beskæftiget sig med de vandrende arbejdstageres problemer, navnlig i forbindelse med udtalelser om forordninger og direktiver vedrørende fri bevægelighed og social sikring for vandrende arbejdstagere og i forbindelse med udtalelser om udviklingen på det sociale område i Fællesskabet eller om spørgsmål, der har berøring eller forbindelse med vandringsfænomenet;

man må skaffe sig den nøjagtigst mulige viden om situationen med hensyn til vandringer for øjeblikket, i såvel udvandrings- som indvandringslandene; dette bør ske på grundlag af præcise optegnelser og statistiske oplysninger indhentet og bearbejdet efter en fælles metode;

det skal endnu engang understreges, at handlingsprogrammet bør indgå som led i Fællesskabets socialpolitik, og at man må være opmærksom på dette programs meget nære forbindelse med beskæftigelsespolitikken samt alle øvrige former for fællesskabspolitik;

det understreger, at det er af overordentlig betydning, at Rådet snarest vedtager programmet således at de

forskellige gennemførelsesforanstaltninger kan finde sted på grundlag af forordninger, direktiver og andre bestemmelser, som fastsat i traktaten,

det er endvidere påkrævet, at visse af programmets målsætninger prioriteres højere end de øvrige, at tidspunkter og frister angives nøjere, samt at de nødvendige finansielle midler stilles til rådighed, så at programmet kan blive mere fast, konkret og direkte anvendeligt —

uden stemmer imod, idet dog 2 undlod at stemme

VEDTAGET FØLGENDE UDTALELSE:

Udvalget godkender handlingsprogrammet til fordel for vandrende arbejdstagere og deres familiemedlemmer, men fremsætter dog følgende generelle og særlige bemærkninger og forslag.

I. GENERELLE BEMÆRKNINGER OG FORSLAG

1. VANDRINGSFÆNOMENET OG HANDLINGS-PROGRAMMET

1.1. Først og fremmest vil Udvalget gerne lykønske Kommissionen med dette programs udformning og indhold, som omfatter og indeholder en hel række betydningsfulde interventioner og aktioner, til gavn for den særlige samfundsgruppe, som de vandrende arbejdstagere udgør.

1.2. Udvalget fremhæver, at Det europæiske økonomiske Fællesskab — Kommissionen og Rådet — i alle disse år har beskæftiget sig med at gennemføre de nærmere bestemmelser i Rom-traktaten, for eksempel artikel 48 og 49 (fri bevægelighed) og 51 (social sikring af vandrende arbejdstagere), hvortil kommer to enkelte henstillinger om boligforhold og sociale ydelser.

De problemer, som vandrende arbejdstagere fra tredjelande har, indgår ikke i Fællesskabets aktion. Imidlertid har den nationale sammensætning af vandrende arbejdstagere i de seneste år ændret sig på Fællesskabets område og er nu blevet en helt anden; medens flertallet af vandrende arbejdstagere i EØF's ti første år hovedsageligt stammede fra medlemsstaterne, navnlig Italien, er kun 30 % i de seneste år og navnlig for øjeblikket arbejdstagere fra Fællesskabet,

medens de øvrige 70 % udgøres af arbejdstagere fra tredjelande.

1.3. Udvalget indleder sin behandling af Kommissionens dokument med at udtrykke sin beklagelse af den forsinkelse, hvormed programmet er blevet udarbejdet og forelagt. Fællesskabet har ladet de år med den største økonomiske ekspansion gå uden at finde frem til en samlet løsning på de vandrende arbejdstageres problemer, som var mindre alvorlige end de nuværende. Det økonomiske og sociale Udvalg har imidlertid bestandigt i alle disse år i sine udtalelser om Kommissionens årsberetninger, dens retningslinjer for socialpolitikken og ved andre lejligheder gjort Kommissionen og Rådet opmærksom på de vandrende arbejdstageres store og påtrængende problemer. Vandringsfænomenets omfang og samtlige hertil knyttede problemer tillader ikke yderligere forsinkelser med hensyn til Fællesskabets aktion.

2. SÆRLIGE KENDETEGN VED FÆLLESSKABETS PROGRAM

2.1. ET ALTOMFATTENDE PROGRAM

2.1.1. Udvalget er ligesom Kommissionen af den opfattelse, at handlingsprogrammet for vandrende arbejdstagere skal udarbejdes og gennemføres i sammenhæng med og på grundlag af en vurdering af og et overblik over samtlige problemer og samtlige aspekter ved de problemer, der angår disse arbejdstagere, herunder foranstaltninger af økonomisk, regional og industriel karakter samt udviklingsforanstaltninger, som har berøring med vandringerne.

2.1.2. Et sådant helhedsprogram forudsætter et indgående kendskab til vandringsbevægelserne både kvantitativt og kvalitativt. Det kræver endvidere en konkret og objektiv analyse ikke blot af udvandringslandenes sociale og økonomiske forhold, men tillige af de pågældende landes demografiske politik.

2.1.3. Endelig kræver et helhedssyn i programmet, at »samtlige« vandrende arbejdstagere omfattes heraf, hvad enten der er tale om arbejdstagere fra Fællesskabet eller fra tredjelande. Dette betyder ikke, at der ikke skal skelnes mellem arbejdstagere fra Fællesskabet og andre arbejdstagere, da der i traktaten kun er fastlagt retsregler for førstnævnte gruppe. Enhver forskelsbehandling af vandrende arbejdstagere fra Fællesskabet og andre arbejdstagere bør imidlertid gradvis bortfalde med hensyn til leve- og arbejdsvilkår. Ligeledes bør programmet tage arbejdstagere fra tredjelande i betragtning, og hertil bør henvises til ordlyden af Rådets resolution af 21. januar 1974.

2.2. PROGRAMMETS ØKONOMISKE ASPEKTER

2.2.1. Hvis de problemer, der er knyttet til udvandringen, virkelig skal løses, må man se nøjere på, hvad der kan udledes af udvandringsfænomenets såvel positive som negative sider både set ud fra afvandningslandets og værtslandets synspunkt. Udvalget påskønner derfor de første skridt, Kommissionen har taget på dette område med udarbejdelsen af handlingsprogrammet, og håber at dette arbejde vil blive fulgt op.

2.2.2. Udvalget vil endnu en gang gerne understrege, hvad der fremførtes i juni 1973 i udtalelsen om udviklingen på det sociale område i Fællesskabet, nemlig at det er forbundet med en fortsat risiko udelukkende og simpelthen at betragte de vandrende arbejdstagere som økonomi- og produktionsfaktorer, idet man naturligvis må se således på det, at dette er af betydning såvel for de lande, som er nødt til at føre en udvandringspolitik, som for indvandringslandene.

2.3. REGIONALPOLITIKKENS MEDINDDRAGELSE

2.3.1. Udvandringen kan have haft og kan stadig få uheldige virkninger, der kan være omfattende, på den økonomiske og produktionsmæssige ligevægt i de forskellige områder af Fællesskabet; den har, som Kommissionen bemærker, i virkeligheden bidraget til at koncentrere samtlige arbejdskraftsressourcer i centrale områder af Fællesskabet og således virket skadende for den økonomiske udvikling i de utilstrækkeligt udviklede områder. For på ny at kunne finde frem til en stabil ligevægt, er det derfor nødvendigt snarest og på konkret måde at finde frem til en »afbalanceret egnplanlægningspolitik på europæisk plan«. De problemer med at underudviklede områder af Fællesskabet er leverandører af arbejdskraft har nøje forbindelse med regionalpolitikken.

2.3.2. Udvalget henviser til tidligere udtalelser fremsat herom i forbindelse med regionalpolitikken og fastslår endnu en gang med hensyn til arbejdstagernes vandring, at det er nødvendigt med »en stor indsats for at gennemføre en industriel decentralisering og for at følge en dynamisk regionaludviklingspolitik for det europæiske område«.

2.3.3. Når alt dette er nævnt, vil Udvalget gerne endnu en gang understrege nødvendigheden af at fremme skabelsen af arbejdspladser, hvor der er disponibel arbejdskraft. Det er ikke tilstrækkeligt at sige, at udvandringen ikke burde være »resultatet af en økonomisk nødvendighed«, men »udtryk for en ret til at foretage valg af beskæftigelse«; der må tilve-

jebringes de nødvendige midler til udvikling af arbejdspladser, uden at arbejdstagerne tvinges til at forlade deres eget land og deres familier for at finde eksistensmuligheder andre steder.

2.4. ANVENDELSE AF INDUSTRI-, LANDBRUGS-, SOCIAL- OG UDVIKLINGSSAMARBEJDSPOLITIKKEN

2.4.1. Udvalget er overbevist om denne påstands velbegrundethed og gør opmærksom på de nære forbindelser, der er mellem vandringspolitikken og de øvrige former for fælles politik og navnlig med industripolitikken, landbrugspolitikken og med hensyn til udviklingssamarbejdet. Kommissionen burde undersøge på hvilken måde og med hvilke midler Fællesskabet i disse sektorer kan gøre en hensigtsmæssig indsats for at få inddraget vandringsfænomenet.

2.4.2. Den fælles landbrugspolitik kan yde et væsentligt bidrag. Årsagen til afvandringen fra landet og til den højere gennemsnitsalder i landbrugsbefolkningen er i mange tilfælde en afvandring fra de utilstrækkeligt udviklede områder til industricentrene. Man må se på, hvorledes og med hvilke midler landbruget og landbrugsområderne kan tiltrække og anvende yngre arbejdskraft, der som ovenfor nævnt forlader landbruget tiltrukket af industriarbejdets tillokkelser og indtægter.

2.4.3. Endelig finder Udvalget det positivt, at handlingsprogrammet til fordel for vandrende arbejdstagere af Rådet for De europæiske Fællesskaber har fået en central plads i Fællesskabets socialpolitik; denne kan, som vi senere skal se, tage visse betydningsfulde instrumenter i anvendelse, såsom Den europæiske Socialfond og den sociale sikring til fordel for vandrende arbejdstagere og deres familiemedlemmer.

2.4.4. Udvalget minder om, at handlingsprogrammet for vandrende arbejdstagere også hænger nøje sammen med den indsats, som Fællesskabet bør gøre internationalt for at bidrage til en bedre udvikling og til balance i beskæftigelsen i alle de områder, hvor der stadig findes alvorlig underbeskæftigelse.

2.5. DE VANDRENDE ARBEJDTAGERES PENGEFORSENDelser

2.5.1. Blandt andre problemer af økonomisk karakter har man »de vandrende arbejdstageres pengeforsendelser«. Det skal her nævnes, at selv om det

er behandlet i forordning (EØF) nr. 1612/68 om fri bevægelighed for Fællesskabets arbejdstagere, savnes der stadig, bortset fra særlige tilfælde, retsregler for arbejdstagere fra tredjelande.

2.5.2. På grund af den nuværende situation på valutamarkedet anmoder Udvalget Kommissionen og Rådet om at være opmærksomme på, at det er nødvendigt at gribe ind med klare, rimelige retsregler, ikke blot for at udvandrere fra tredjelande kan få mulighed for at sende deres opsparing til familierne i hjemlandet, men også for at undgå, at pengefordelingerne som følge af visse valutaers omveksling eller devaluering får forringet den egentlige værdi og ikke længere er i overensstemmelse med de mål, som den vandrende arbejdstager med store ofre har sat sig.

3. FÆLLESSKABETS AKTIONER TIL FORDEL FOR VANDRENDE ARBEJDSSTAGERE

3.1. FORANSTALTNINGERNES KONKRETE KARAKTER OG HENSIGTSMÆSSIGHED

3.1.1. Udvalget tager handlingsprogrammet til efterretning og udtaler sin påskønnelse, mens det fastholder, at det er nødvendigt ikke blot at pege på konkrete aktioner, men tillige og først og fremmest at angive tidspunkter og tempo for gennemførelsen af de forskellige foreslåede foranstaltninger. Uden konkret indhold i forslagene og uden fastsættelse af datoer eller tempo for deres gennemførelse, er det ikke muligt at tale om en egentlig socialpolitik i Fællesskabet.

3.2. FORSLAGENES GENNEMFØRELSE OG DE JURIDISKE MIDLER

3.2.1. Udvalget mener, at der rejser sig et juridisk problem. Dette problem kan løses på grundlag af traktatens bestemmelser. Det er af den opfattelse, at der, hvor der findes præcise bestemmelser i traktaten, bør der henvises til disse. Med hensyn til den frie bevægelighed skal der således henvises til artiklerne 48 og 49; i forbindelse med social sikring til artikel 51, og med hensyn til Den europæiske Socialfond må der henvises til artikel 123 ff.

3.2.2. Hvis det imidlertid viser sig, at der i traktaten ikke er »præcise bestemmelser«, der kan henvises til med henblik på gennemførelsen af de enkelte forslag, må man a) henvises til og anvende artikel 235 i traktaten eller b) træffe foranstaltninger på grundlag af en samordning af lovgivningerne og de forskellige

former for politik for udvandring i Fællesskabets lande og i de tredjelande, hvorfra arbejdskraften kommer.

3.2.3. Med hensyn til den første mulighed gør Udvalget opmærksom på, at det ved flere lejligheder har anmodet om anvendelse af artikel 235 i traktaten med henblik på gennemførelsen af socialpolitikken, og navnlig med hensyn til de områder, der anføres i artikel 117 og 118; og man finder det glædeligt, at rådet i sin resolution af 21. januar 1974 om et socialt handlingsprogram har givet udtryk for sin vilje til at anvende de nævnte bestemmelser i traktaten. Anvendelsen heraf i form af forordninger, direktiver og henstillinger for de vandrende arbejdstagere vil være en prøvsten for disse bestemmelsers overensstemmelse med Fællesskabets sociale krav.

3.2.4. Den anden mulige løsning på de vandrende arbejdstageres problemer ligger i en samordning af medlemsstaternes og andre staters lovgivning og politik såvel som af Fællesskabets politik over for tredjelande på udvandringsområdet. Kommissionen antyder dette i sit program, når den hævder, at det er nødvendigt på fællesskabsniveau at skabe koordination mellem medlemsstaternes nationale politik for så vidt angår vandring og vandrende arbejdstagere samt at overveje dette problem, når der fastlægges fællesskabsforanstaltninger på andre områder.

3.2.5. Udvalget ønsker at benytte lejligheden til at fastslå, at det generelt set ligeledes vil være hensigtsmæssigt med kontrol af de gældende bestemmelser anvendelse og med en grundig information af de vandrende arbejdstagere om deres nuværende rettigheder.

4. PROGRAMMETS MÅLSÆTNINGER

4.1. AFSKAFFELSE AF DISKRIMINERING OG HINDRINGER

4.1.1. Kommissionen fastholder, at en af de afgørende målsætninger i handlingsprogrammet til fordel for vandrende arbejdstagere bør være gradvis fjernelse af enhver form for diskriminering med hensyn til leve- og arbejdsvilkår, også for arbejdstagere fra tredjelande.

4.1.2. Udvalget tilslutter sig fuldt ud Kommissionens grundlæggende tanker og peger på nødvendigheden af:

- a) at fjerne de forskelle, der stadig eksisterer mellem landenes egne arbejdstagere og de vandrende arbejdstagere i Fællesskabets medlemsstater inden

for rammerne af de generelle principper, der er udtrykt i traktaten; der er heldigvis ikke mange, men de hindrer disse vandrende arbejdstagere i at betragte sig som »europæiske borgere«, som »aktive medlemmer af det fællesskab af stater, der har skabt Rom-traktaten«;

- b) at undersøge muligheden for, at arbejdstagerne fra tredjelandene på visse områder behandles på lige fod med landets egne borgere, navnlig når det drejer sig om arbejdsforhold, erhvervsuddannelse, sociale sikringsydelser, fagforeningsrettigheder og retten til at forene familien. Ligeledes bør det undersøges, hvorledes adgangen til arbejde og ophold kan lettes for arbejdstagere fra tredje-lande, som har boet en vis tid i arbejdslandet.

4.1.3. Integrering af den vandrende arbejdstager, hvad enten han kommer fra Fællesskabet eller ej, i arbejdslandets samfundsliv på lige fod med landets egne arbejdstagere, bør tilstræbes i størst mulig grad. Forslagene i Kommissionens program vil blive behandlet såvel enkeltvis som samlet af Udvalget ud fra denne tankegang.

4.2. OPGIVELSE AF NATIONALE OMRÅDER

4.2.1. De delvise løsninger af de vandrende arbejdstageres forskellige problemer kunne lettes betydeligt, hvis man hurtigt fik afskaffet begrebet »nationale områder« i Fællesskabets ni medlemsstater og erstattede dette med begrebet et enkelt område, nemlig »Fællesskabets område«.

4.2.2. Der er afgjort tale om et politisk problem, som ikke udelukkende kan løses med udgangspunkt i Fællesskabets socialpolitik. Men samtidig er der rent praktiske og afgjort teknisk gennemførelsesproblemer. På den anden side har traktatens fædre i tankerne haft et »fællesskabsområde«, først bestående af seks og siden af ni lande, da de søgte at give denne enhedstanke et første konkret udtryk gennem en bekræftelse og virkeliggørelse af den fri bevægelighed for personer, varer og kapital.

4.2.3. En mere omfattende og mere avanceret opfattelse af, hvad der falder ind under Fællesskabet, kan for vandrende arbejdstagere fra Fællesskabet f.eks. indbære:

- a) en ligetil og naturlig afskaffelse af den endnu eksisterende diskriminering med hensyn til social sikring;

- b) at det påny overvejes at ændre de bestemmelser, som er truffet af hensyn til den offentlige orden og sundhed;
- c) en fuldstændig udvidelse af fagforeningsrettighederne;
- d) en gradvis indrømmelse af borgerlige og politiske rettigheder;
- e) en samordning af vandringspolitikken.

4.3. SAMARBEJDE MED DE FAGLIGE ORGANISATIONER

4.3.1. Udarbejdelsen af handlingsprogrammet til fordel for vandrende arbejdstagere, nærmere angivelse af de enkelte konkrete forslag, fastlæggelse af en prioritering på lang sigt og endelig den konkrete gennemførelse af de fastlagte løsninger, kræver samarbejde og enighed mellem Rådet, Kommissionen og alle de berørte organisationer.

4.3.2. Kommissionen og Rådet bør endvidere konsultere og benytte sig af den særlige kompetence og praktiske erfaring, der findes i visse fællesskabsorganer, såsom Det stående Beskæftigelsesudvalg. Det rådgivende udvalg for fri Bevægelighed, Det rådgivende udvalg for faglig Uddannelse, Det rådgivende udvalg for Den europæiske Socialfond og Det rådgivende udvalg for social sikring af vandrende Arbejdstagere. Tidspunktet er også inde til i forbindelse med denne særlige sektor tillige at benytte Den europæiske fond for forbedring af Leve- og Arbejds-vilkår, som det kunne overdrages at foretage studier og undersøgelser.

4.3.3. Udvalget mener imidlertid, at såfremt der skal nås virkelige resultater, må der også samarbejdes »direkte og vedvarende« med de europæiske faglige organisationer og navnlig med de organisationer i de enkelte lande, som fordi de er på stedet og i fast kontakt med de pågældende grupper af vandrende arbejdstagere, har bedre kendskab til behov og ønsker og bedre er i stand til at gribe ind i forståelse med de nationale myndigheder samt amts- og kommunalmyndigheder.

4.3.4. Det økonomiske og sociale Udvalg erklærer sig allerede på nuværende tidspunkt rede til at tilbyde samarbejde såvel om programmets generelle indhold og grundlæggende principper som med hensyn til de enkelte konkrete forslag.

5. KONJUNKTURFORHOLD OG VANDRENDE ARBEJDESTAGERE

5.1. Som konklusion på disse generelle overvejelser over handlingsprogrammet vil Udvalget gerne over for medlemsstaternes regeringer og over for Kommissionen henlede opmærksomheden på den meget ømtålelige situation, hvori de vandrende arbejdstagere samt deres familiemedlemmer befinder sig eller kan komme til at befinde sig i som følge af de negative konjunkturer, som præger Europa i øjeblikket.

Antallet af ledige arbejdstagere i de ni lande er i de seneste måneder vokset betydeligt, selv om der er forskelle fra land til land; nye afskedigelser er varslet med henblik på en omlægning, omstrukturering eller omorganisering af virksomheder; mange virksomheder har i visse områder af Fællesskabet reduceret arbejdstid, og arbejdstagerne får kun tildels del i lønkvoten for de timer, hvori der ikke arbejdes, under ordningen om »garanteret løn« i dens meget forskellige former. I en sådan situation er de vandrende arbejdstagere de første, der rammes, blandt hvilke mange er blevet afskediget eller frygter at blive det.

5.2. For at imødegå denne situation må man snarest træffe enhver foranstaltning, som kan tilskynde til genoptagelse af produktionsaktiviteten på kortest mulig sigt. Ligeledes må lovgivningerne optage bestemmelserne i direktiv 75/129/EØF af 17. februar 1975 om en tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om masseafskedigelser, hvorom Det økonomiske og sociale Udvalg fremsatte positiv udtalelse den 27. juni 1973.

5.3. Under alle omstændigheder fastholder Udvalget, at det fra et socialt synspunkt er nødvendigt og presserende:

a) på ny at gennemgå Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 og nr. 574/72 om sociale sikringsordninger for ikke-selvstændige arbejdstagere og deres familiemedlemmer, som flytter inden for Fællesskabets område, for øjeblikkeligt at få fjernet restriktionerne for tildeling af arbejdsløshedsunderstøttelse således at arbejdsløse migranter fra medlemsstaterne stilles lige med arbejdsløse fra værtslandet selv;

b) at vedtage en rådsresolution, hvori medlemsstaterne anmodes om snarest at udarbejde og gennemføre et socialt støtteprogram for de af Fællesskabets arbejdstagere, som på grund af økonomiske vanskeligheder forlader arbejdslandet for at vende tilbage til hjemlandet;

c) at vedtage en rådsresolution, som opfordrer medlemsstaterne til at benytte de bilaterale aftaler med en vis smidighed, for at de vandrende arbejdstagere fra tredjelande efterhånden kan komme til at nyde godt af arbejdsløshedsunderstøttelse på lige fod med Fællesskabets arbejdstagere.

II. SÆRLIGE BETRAGTNINGER OG FORSLAG

6. INDLEDENDE BEMÆRKNINGER

6.1. Udvalget vil dog gerne, inden der nærmere redegøres for handlingsprogrammets enkelte punkter, endnu en gang understrege — hvilket også gælder med hensyn til, hvad der tidligere er blevet fremført — at fjernelse af diskriminering og forskelsbehandling ikke betyder — i det mindste ikke i øjeblikket eller i den nærmeste fremtid — at der gennemføres ensartede bestemmelser for arbejdstagere fra fællesskabslande og arbejdstagere fra tredjelande.

6.2. Navnlige med hensyn til fri bevægelighed, social sikring for vandrende arbejdstagere samt tilkendelse af borgerlige og politiske rettigheder vil og bør der måske enten som følge af juridisk praksis eller som følge af indholdet af de bestemmelser, der er eller bliver gennemført, fortsat kunne bestå en forskel.

6.3. Hvad derimod angår arbejdsbetingelser, løn, arbejdsforhold (arbejdstidens længde, ugentlige fridage, ferie med løn, anciennitet, beskyttelse af kvindelige arbejdstagere, etc.), kollektive overenskomster, social bistand, bolig, sociale ydelser, etc., faglig uddannelse og undervisning i almindelighed, sikkerhed og hygiejne på arbejdspladsen — skal arbejdstagere fra fællesskabslande og fra tredjelande behandles ens: og her skal fjernelsen af enhver form for forskelsbehandling være reel og komme konkret til udtryk.

7. ARBEJDSKRAFTENS FRIE BEVÆGELIGHED OG NOGLE DERTIL KNYTTEDE RETTIGHEDER

7.1. DEN FRIE BEVÆGELIGHED

7.1.1. I Rådets resolution af 21. januar 1974 siges det udtrykkeligt, at handlingsprogrammet til fordel for de vandrende arbejdstagere især skal sigte mod »at forbedre vilkårene for den frie bevægelighed for medlemsstaternes arbejdstagere«.

7.1.2. Udvalget henleder opmærksomheden på indholdet af de retsregler, der gælder herfor — artikel 48 og 49 i traktaten, Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 og Rådets direktiv 68/360/EØF om »afskaffelse af restriktioner for rejse og ophold inden for Fællesskabet for medlemsstaternes arbejdstagere og deres familiemedlemmer« af 15. oktober 1968 — og peger på, at de gældende bestemmelser er en gennemgribende nydannelse i forhold til de hidtidige ordninger, der var baseret på bilaterale og multilaterale aftaler og udsprang af, at arbejdskraften foretrak hjemmemarkedet; i bestemmelserne i disse forordninger erstattes begrebet »vandrende arbejdstager« med et begreb, der passer bedre til ånden i Rom-traktaten: »En arbejdstager fra én medlemsstat, som tager til en anden medlemsstat for at søge arbejde eller for at besætte en stilling«.

7.1.3. Man bør imidlertid mærke sig, at dette ikke indebærer, at arbejdstageren fra fællesskabslandet mister sin nationalitet for i stedet at erhverve »europæiske borgerskab«; foreningen af de ni medlemsstaters territorier indebærer med den dermed følgende frie bevægelighed, at enhver i nationaliteten begrundet diskriminering med hensyn til beskæftigelse, aflønning og andre arbejdsvilkår, herunder social sikring, afskaffes. Men arbejdstageren er stadig statsborger i en medlemsstat; han er arbejdstager fra et fællesskabsland, og fællesskabskarakteren bliver stadig mere udtalt, efterhånden som harmoniseringen af den nationale lovgivning på det sociale område i henhold til artiklerne 117 og 118 i traktaten skrider frem og gennemføres; han er endnu ikke »fællesskabsborger«, eller om man vil »europæisk statsborger«.

7.1.4. Det at have »status« som europæisk arbejdstager skal ses som et udtryk for fuldstændig anvendelse af reglerne om den frie bevægelighed; gennem fjernelsen af enhver form for forskelsbehandling i arbejdsforhold gør en sådan status indgreb i og begrænser den gældende nationale lovgivnings aktionsfelt til fordel for de retlige vilkår, der gælder for udlændinge, men ophæver det dog ikke fuldstændigt. Denne lovgivning, som Kommissionen i sit program fandt »meget restriktiv«, gælder nok i højere grad for arbejdstagere fra tredjelande end for arbejdstagere fra fællesskabslande, omend sidsnævnte dog i et vist omfang kan mærke virkningerne heraf.

Dette er grunden til, at Udvalget ønsker at understrege, at det allerede i sin udtalelse om det sociale handlingsprogram af 29. november 1973 udtalte, at »enhver medlemsstats lovgivning vedrørende udlændinge, som ikke hindrer, at de ansvarlige myndighe-

der træffer urimelige beslutninger med hensyn til sådanne personer, må revideres i samtlige Fællesskabets medlemsstater ud fra liberale, forfatningsmæssige og demokratiske synspunkter«.

7.1.5. Kommissionen erkender, at »der stadig stiler sig hindringer i vejen for virkeliggørelsen af »den frie bevægelighed««, og det påpeges, at arbejdstagere fra fællesskabslandene mangler udførlige oplysninger om ledige jobs og om de efterspurgte fag samt om de krævede kvalifikationer, når de søger arbejde inden for Fællesskabet; Kommissionen tilføjer, at den effektive gennemførelse af »det europæiske system for udveksling af tilbud og ansøgninger om beskæftigelse« (SEDOC) var planlagt til slutningen af første halvår 1975.

Udvalget kan kun glæde sig over Kommissionens initiativ, som det meget gerne ser virkeliggjort så hurtigt som muligt (den er blot bange for, at datoen 30. juni bliver til den 31. december 1975).

7.1.6. Udvalget vil gerne minde om og påpege, at det ved forskellige lejligheder har stillet forslag herom; det har:

- a) givet udtryk for ønsket om, at der føres »en beskæftigelsespolitik, der sigter mod en optimal tilpasning af udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft«;
- b) bekræftet, at arbejdskraftens frie bevægelighed inden for rammerne af en aktiv arbejdsmarkedspolitik bør betragtes som arbejdstagerens personlige rettighed;
- c) beklaget, at mekanismerne til udligning af udbud og efterspørgsel efter beskæftigelse ikke er tilstrækkeligt effektive, idet de praktisk taget ikke har fungeret; endvidere har det fastslået, at disse mekanismer bør udnyttes langt bedre og under hensyntagen til de indhøstede erfaringer.

7.1.7. Udvalget vil benytte lejligheden:

- a) til at understrege det hensigtsmæssige i og måske også nødvendigheden af at udarbejde en »oversigt over beskæftigelsen og de forskellige fag«, der skal lette udvekslingen af oplysninger om udbud og efterspørgsel efter arbejde med henblik på fællesskabsudligning;
- b) til at henstille til Kommissionen at sammenkalde Det rådgivende udvalg for den frie Bevægelighed med kortere mellemrum, så at man kan skaffe sig kendskab til de berørte faglige kredses syn på de

problemer, som anvendelsen af forordning (EØF) nr. 1612/68 rejser, og deres mening om mulige løsninger på disse problemer.

7.2. FORTRINSRET TIL BESKÆFTIGELSE FOR ARBEJDSTAGERE FRA FÆLLESSKABET

7.2.1. I sit program siger Kommissionen, at indførelsen af et effektivt system til formidling af stillingsoplysning og en virkningsfuld mekanisme til udligning af udbud og efterspørgsel efter arbejde skulle kunne fremme den praktiske anvendelse af princippet om fortrinsret til beskæftigelse for arbejdstagere fra Fællesskabet. Udvalget er af samme opfattelse.

7.2.2. Udvalget er af den mening, at princippet om fortrinsret til beskæftigelse for arbejdstagere fra Fællesskabet må bibeholdes og anvendes. Arbejdstagere fra en medlemsstat må have samme fortrinstillig som nationale arbejdstagere over for arbejdstagere fra tredjelands; dette vil få dem til at føle sig som egentlige »fællesskabsarbejdstagere« og ikke blot som statsborgere fra en medlemsstat. Den europæiske bevidsthed og vilje vokser således også frem på dette særlige område.

Udvalget mener iøvrigt, at ovennævnte princip i betragtning af den nuværende meget spændte situation på Fællesskabets arbejdsmarked skal gælde ikke blot for adgangen til at få arbejde, men også for sikring af varig beskæftigelse; og med hensyn til dette forslag anmoder Udvalget Kommissionen om hurtigst muligt at formulere præcise forslag. Hvad angår tredjelandsarbejdstagernes interesser må disse derimod varetages gennem foranstaltninger til fordel for de vandrede arbejdstagere og efter retningslinjerne i Rådets resolution af 21. januar 1974.

7.3. RETTEN TIL AT BLIVE BOENDE

7.3.1. Tæt knyttet til den ret der er knyttet til den frie bevægelighed, er retten til at forblive på en medlemsstats område, hvor man har haft arbejde eller virksomhed. Spørgsmålet har betydning såvel for arbejdstagere som for selvstændige erhvervsdrivende, som har udøvet erhvervsvirksomhed i et andet land end det land, hvori de oprindeligt var hjemmehørende, på basis af etableringsretten eller retten til fri udveksling af tjenesteydelser.

Kommissionen foreslår i sit handlingsprogram, at andre arbejdstagere også skal omfattes af de for »de selvstændige allerede foreslåede gunstigere vilkår«, som er blevet gradvist tillempet gennem Rådets direktiv 75/34/EØF af 17. december 1974 »om den ret, statsborgere fra en medlemsstat har til at blive boende på en anden medlemsstats område efter at have udøvet selvstændig erhvervsvirksomhed der«. Blandt de mere bemærkelsesværdige bestemmelser kan nævnes muligheden for at betragte den periode, hvori den selvstændige erhvervsdrivende er forhindret i at udøve sin virksomhed på grund af værnepligt eller andre militære forpligtelser, som en periode, der ikke bryder kontinuiteten i vedkommendes ophold.

7.3.2. Det økonomiske og sociale Udvalg tiltræder og godkender Kommissionens forslag, eftersom det for fællesskabsarbejdstagerne og disses familiemedlemmer betyder, at retten til fri bevægelighed styrkes.

7.3.3. Udvalget understreger i denne forbindelse, at der til retten til at blive boende knytter sig problemet omkring arbejdstagernes bolig, hvilket omtales nærmere nedenfor; såfremt huse eller boliger opføres af arbejdsgiveren og udlejes til en af ham afhængig vandrede arbejdstager, opstår der ved arbejdsforholdets ophør det problem, at arbejderfamilien ønsker at beholde det hus eller den bolig, arbejdsgiveren har til delt dem. Men under alle omstændigheder bør vandrede arbejdstagere fra fællesskabslande i tilfælde af arbejdsforholdets ophør behandles lige så godt som landets egne borgere i samme situation.

7.4. SOCIALE YDELSER AF MINDRE STØRRELSE

7.4.1. Kommissionen har i sit program måttet konstatere, at ligebehandling med hensyn til leve- og arbejdsvilkår for indenlandske arbejdstagere og vandrede arbejdstagere fra fællesskabslandene endnu ikke er fuldt gennemført, — »der er stadig visse laker og mangler«. For at afhjælpe denne situation foreslår den, at »udstrække de sociale goder, som ikke direkte er forbundet med udøvelsen af lønnet beskæftigelse, og som for øjeblikket af medlemsstaterne er begrænset til deres egne statsborgere, til også at omfatte arbejdstagere fra andre medlemsstater og de pågældendes familiemedlemmer«. Som eksempel anføres rabattakster for offentlige transportmidler, ydelser til store familier (uafhængigt af familietilskuddet), særlige ydelser til handicappede (uafhængigt af de sociale sikringsydelser), osv.

Udvalget tilslutter sig fuldt ud Kommissionens forslag; ud over at fjerne den eksisterende forskelsbehandling mellem indenlandske arbejdstagere og arbejdstagere fra andre fællesskabslande, en forskelsbehandling som ofte i højere grad føles af EF-arbejdstagere, fordi den griber ind i hverdagen, konkretiserer forslaget »arbejdstager fra et fællesskabsland« og overvinder grænserne mellem de ni lande, der udvikler såvel mindre skuffelser som smertelige ydmygelser, og som sætter bevidstheden om det konkrete tilhørsforhold til Fællesskabet i relief.

Imidlertid er alle disse forslag, der kun medfører relativt beskedne udgifter, allerede blevet konkretiseret i bestemmelsen i artikel 7, stk. 2, i forordning (EØF) nr. 1612/68, og at anvendelsen af princippet om ligebehandling allerede er blevet anerkendt af Domstolen, for hvem det snarere drejer sig om en rigtig fortolkning af gældende retsbestemmelser end om en udvidelse af rettigheder. Derimod er det særlig vigtigt at nævne fællesskabsarbejdstagerens familiemedlemmer som modtagere af de førnævnte sociale ydelser, især efter at Domstolen havde afsagt visse kendelser. Udvalget udtrykker ønske om, at Kommissionen på grundlag af denne retspraksis griber ind og støtter de bestræbelser, som arbejdstagerne udfolder for at afskaffe den endnu eksisterende forskelsbehandling.

7.5. FAMILIENS FORENING

7.5.1. Af allerstørste vigtighed er Kommissionens forslag om at tilskynde medlemsstaterne til at give indrejsetilladelse til alle de medlemmer af den vandrede arbejdstagers familie, som forsørges af ham, eller som hører til hans husstand i hjemlandet.

7.5.2. Udvalget minder om, at der nu er givet bestemmelser for disse spørgsmål i artikel 10 i forordning (EØF) nr. 1612/68, hvorefter arbejdstagere fra fællesskabslande kan tage deres familie med til eller forenes med denne i den medlemsstat, hvori de er beskæftigede, men det forudsættes dog, at arbejdstageren for sin familie råder over en bolig, der svarer til de krav, der anses for normale for indenlandske arbejdstagere i det område, hvor han er beskæftiget. I denne artikel gives der endvidere en definition af begrebet familie eller rettere af dennes sammensætning, for så vidt der tales om hans ægtefælles og deres efterkommere i lige linje, der er under 21 år eller forsørges af ham samt arbejdstagerens og hans ægtefælles slægtning i opadstigende linje, når disse forsørges af ham.

7.5.3. Men ved siden af dette »snævre« familiebegreb findes et bredere og mere realistisk, som tillige omfatter familiemedlemmer eller slægtninge, der forsørges.

De familiemedlemmer, der efter Udvalgets mening skal have tilladelse til at ledsage EF-arbejdstageren eller senere tilflytte hans bolig, bør være mindreårige efterkommere, eller efterkommere, der forsørges, hans egne eller hustruens, slægtninge i opadstigende linje og andre personer, der har familiemæssig tilknytning til arbejdstageren og som forsørges af denne og boede i den bolig, han havde eller har i hjemlandet. Kun dette brede familiebegreb, som blev anvendt i Den internationale Arbejdsorganisations henstilling nr. 151 fra juni 1975, kan befordre den frie bevægelighed blandt arbejdstagere fra fællesskabslandene.

7.5.4. Det er indlysende, at samtlige familiemedlemmer i overensstemmelse med dette nye begreb omfattes af bestemmelsen i artikel 11 i forordning (EØF) nr. 1612/68, hvori det hedder, at disse har ret til at udøve enhver lønnet beskæftigelse på hele denne medlemsstats område, selv om de ikke er statsborgere i denne medlemsstat.

7.6. FAGFORENINGSRETTIGHEDER OG TILHØRENDE POLITISKE RETTIGHEDER

7.6.1. I sit handlingsprogram til fordel for vandrede arbejdstagere understreger Kommissionen, at det er nødvendigt at fjerne de hindringer, som forekommer i visse medlemsstater med hensyn til udøvelsen af fagforeningsrettigheder, især retten til at deltage i ledelsen af offentligretlige organer som fagforeningsrepræsentant og at udøve et offentligt hverv.

7.6.2. Det er hensigtsmæssigt at behandle punkterne i Kommissionens forslag hver for sig.

A. Fagforeningsrettigheder

7.6.3. Udvalget fastholder, at den vandrede arbejdstager bør kunne nyde fagforeningsrettighederne i videst mulig omfang og i lige så høj grad som indenlandske arbejdstagere; på dette punkt skulle diskriminering ikke kunne finde sted og ville i øvrigt være i modstrid med de internationale konventioner om beskæftigelse nr. 87 vedrørende organisationsfrihed og nr. 98 om retten til at danne fagforeninger og afslutte kollektive overenskomster, konventioner, der er ratificeret af flertallet af de ni medlemsstater, og med Den europæiske Socialpagt for de stater, der har underskrevet denne.

I henhold til Kommissionens forslag, som Udvalget godkender, skal den vandrende arbejdstager ikke blot kunne lade sig indskrive som medlem af en fagforening og udøve de dertil hørende fagforeningsrettigheder, herunder valgret, men skal også kunne vælges ind i ledelsen af en fagforening og udøve den dertil knyttede virksomhed og i påkommende tilfælde kunne repræsentere denne ved kollektive overenskomstforhandlinger, når der opstår, diskuteres og løses konflikter, og i ethvert forhold, der vedrører dens produktive virksomhed.

B. Valgbarhed til virksomhedsorganer

7.6.4. I programmet omtaler man ikke retten til at blive indvalgt i organer, der repræsenterer EF-arbejdstagerne i virksomheden. Og med rette, thi en sådan bestemmelse er allerede indeholdt i artikel 8, stk. 1, første afsnit, sidste punktum, i forordning (EØF) nr. 1612/68, hvorefter den arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område endvidere er valgbar til organer, der repræsenterer arbejdstagerne i virksomhederne.

7.6.5. Udvalget ønsker ikke desto mindre udtrykkeligt at fremhæve den ret, den vandrende EF-arbejdstager har her, en rettighed, der er blevet udvidet i den sidste tid, og som i påkommende tilfælde kunne blive endnu mere omfattende ved hjælp af Fællesskabets juridiske midler.

C. Politiske rettigheder

7.6.6. Større problemer volder spørgsmålet om at udstrække visse politiske rettigheder, således som det foreslås af Kommissionen, til at gælde for vandrende arbejdstagere fra fællesskabslande, det drejer sig bl.a. om retten til at deltage i ledelsen af offentligtretlige organer samt til at udøve et offentligt hverv.

7.6.7. For at præcisere arten af dette spørgsmål vil Udvalget gerne understrege, at det ikke drejer sig om udøvelse af offentligt hverv i almindelighed, men udelukkende om udøvelsen af rettigheder og funktionerne i tilknytning til arbejdstageraktiviteter eller fagforeningsvirksomhed, og desuden at udvidelsen kun har det ene formål at forhindre eller fjerne diskriminering mellem vandrende arbejdstagere fra fællesskabslande og indenlandske arbejdstagere; endvidere sker udøvelsen af retten og de videre funktioner for den vandrende arbejdstager fra et fællesskabsland i almindelighed som repræsentant for og efter udpegelse af fagforeningen.

7.6.8. Udvalget fastholder, at den vandrende arbejdstager fra Fællesskabet såvel som fra tredjeland bør have ret til at deltage i forvaltningen af sociale sikrings- og støttefunds og have adgang til de øvrige offentligtretlige arbejderbeskyttelsesorganer. Det er således påkrævet at tage bestemmelsen i artikel 8 i forordning (EØF) nr. 1612/68 op til revision og udvide den i væsentlig grad. Efter Udvalgets opfattelse skal fagorganisationerne efter gældende bestemmelser i de forskellige medlemslande være fuldstændig frit stillet med hensyn til at vælge og udpege indvandrede arbejdstagere til de organer, de er repræsenteret i.

Vedtagelsen af en positiv løsning indebærer, at der sker ændringer i visse gældende love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne. Det drejer sig ikke — som bemærket af nogle medlemmer — om grundlovsændringer eller om ændringer i de offentlige myndigheders opbygning eller funktion (f.eks. de nationale økonomiske råd eller arbejdsmarkedsråd); i dette tilfælde skulle vi være inde på de politiske rettigheders område.

7.7. DEN GENSIDIGE ANERKENDELSE AF EKSAMENSBEVISER

7.7.1. Med det sigte at fjerne hindringer for fællesskabsarbejdskraftens frie bevægelighed, understreger Kommissionen i sit handlingsprogram nødvendigheden af at fremskynde den gensidige anerkendelse af eksamensbeviser, certifikater og andre nationale kvalifikationsbeviser, i mangel af hvilke adgangen til lønnet beskæftigelse begrænses, som følge af den betydelige forsinkelse, der hidtil har gjort sig gældende på dette område.

7.7.2. Udvalget erkender, at der er indtrådt en forsinkelse på grund af regeringernes usikkerhed og de berørte erhvervsgruppers modstand; Udvalget er enig med Kommissionen i, at det område, hvor der tilsigtes gensidig anerkendelse af de nævnte kvalifikationsbeviser, udvides, således at det ikke alene omfatter eksamensbeviser, men også ethvert andet bevis, der bekræfter, at den pågældende er i besiddelse af faglig kunnen, og at det ikke blot vedrører selvstændige erhvervsdrivende og udøvere af et liberalt erhverv, men også arbejdstagere, der driver faglig virksomhed, og for hvem der kræves et bevis på faglig kunnen.

7.7.3. Udvalget finder, at eksamensbeviset, certifikatet eller ethvert andet tilsvarende kvalifikationsbevis kan vedrøre forskellige faglige kvalifikationer; man minder i denne forbindelse om den udtalelse,

Det økonomiske og sociale Udvalg fremsatte den 27. juni 1974 om »Udkast til Rådets resolution om retningslinjerne for den gensidige anerkendelse af eksamensbeviser, certifikater og andre kvalifikationsbeviser i medfør af artikel 57 i EØF-traktaten«, hvori man understreger, at det er nødvendigt, at fordelene ved de bestemmelser, der fastsættes af direktiverne med hensyn til den gensidige anerkendelse af faglige kvalifikationer, udstrækkes til at gælde alle lønmodtagerne inden for det pågældende erhverv.

7.7.4. I udtalelsen fra Det økonomiske og sociale Udvalg af 24. april 1975 om »Uddannelsen i Det europæiske Fællesskab« lægges vægt på gensidig anerkendelse af eksamensbeviser og boglige kurser, ligesom der omtales »akademisk« anerkendelse, dvs. ligestilling mellem eksamensbeviser, certifikater og andre kvalifikationsbeviser, som gør det muligt at fortsætte studierne; Udvalget mener ikke, at denne udtalelse er i modstrid med det, der er anført i ovennævnte udtalelse af 27. juni 1974, idet den vedrører bestemmelser for akademiske studier og ikke virksomhed som arbejdstager.

7.7.5. Idet der henvises til artikel 45 i forordning (EØF) nr. 1612/68, anses det for nødvendigt, at Kommissionens og Rådets indsats med henblik på gensidig anerkendelse af faglige kvalifikationsbeviser fremskyndes mest muligt og sker på basis af *praktiske sammenligningsmetoder*, der er afpasset efter de krævede kvalifikations karakter.

7.8. BESTEMMELSER OM LOVKONFLIKTER

7.8.1. Kommissionen fastslår i sit handlingsprogram, at det er nødvendigt »at den vandrende arbejdstager beskyttes ved en fællesskabsordning, som fastsætter, at i tilfælde af lovkonflikt vedrørende arbejdsforhold gælder det lands ret, i hvilket den vandrende arbejdstager er beskæftiget«.

7.8.2. Kommissionen forelagde den 23. februar 1972 Rådet et forordningsforslag om lovgivningsmæssige uoverensstemmelser på det arbejdsretlige område, hvorom Det økonomiske og sociale Udvalg fremsatte sin udtalelse den 30. november 1972.

7.8.3. Udvalget godkender Kommissionens initiativ, henviser til sin udtalelse og anmoder således Rådet om at behandle det pågældende forordningsforslag og vedtage det snarest muligt, således at den vandrende arbejdstager, der må henvende sig til de kompetente retslige myndigheder, har sikre rettigheder og muligheder for beskyttelse.

8. SOCIAL SIKRING FOR DE VANDRENDE ARBEJDESTAGERE

8.1. ALMINDELIGE BETRAGTNINGER

8.1.1. Fri bevægelighed og social sikring for arbejdstagere og deres familier, der flytter inden for Fællesskabet, er de to bærende elementer i Det europæiske økonomiske Fællesskabs socialpolitik, som er baseret på artikel 48, 49 og 51 i traktaten og gennemført ved en række forordninger, hvori der fastsættes klare og præcise retsregler herom.

8.1.2. Inden Udvalget behandler og fremsætter udtalelse om Kommissionens nye forslag om social sikring, vil det gerne give udtryk for sin glæde over de bestræbelser, Kommissionen og Rådet har udfoldet med hensyn til ydelse af social sikring for vandrende arbejdstagere fra Fællesskabet. Fællesskabsbestemmelserne på dette meget vanskelige og ømtålelige område er tilfredsstillende, men kan forbedres ved hjælp af Kommissionens forslag, som omtales nedenfor, og de øvrige forslag, afdelingen agter at fremsætte.

8.1.3. Udvalget ønsker atter at gøre opmærksom på, at der med hensyn til social sikring klart må skelnes mellem fællesskabsordningen for vandrende arbejdstagere fra de ni medlemsstater, gennemført ved særlige forordninger, og ordningen for vandrende arbejdstagere fra tredjelande, gennemført som tosidede aftaler mellem den enkelte medlemsstat og det enkelte tredjeland.

8.2. SOCIAL SIKRING FOR ARBEJDESTAGERE FRA FÆLLESSKABET

8.2.1. Den nuværende situation og Kommissionens holdning

8.2.1.1. Den sociale sikring for arbejdstagere fra Fællesskabets ni medlemsstater er på nuværende tidspunkt fastlagt i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om gennemførelsen af sociale sikringsordninger for ikke-selvstændige arbejdstagere og deres familiemedlemmer, som flytter inden for Fællesskabet, og i Rådets gennemførelsesforordning (EØF) nr. 574/72 af 27. marts 1972, som er blevet ændret og suppleret ved efterfølgende forordninger, hvori der er sket en forbedring af formidling og tildeling af ydelserne.

8.2.1.2. Kommissionen fastslår i sit handlingsprogram, at det er nødvendigt yderligere at fremme og

styrke den sociale bistand for vandrende arbejdstagere »for at fjerne den ulighed, som stadig eksisterer til skade for de vandrende arbejdstagere«. Den anviser med henblik herpå visse foranstaltninger, som snarest må træffes; de omtalte foranstaltninger vil Udvalget behandle hver for sig.

8.2.2. *Ensartet betalingsystem for familieydelse*

8.2.2.1. I forordning (EØF) nr. 1408/71 fastsættes, at de familiemedlemmer, der er forblevet i hjemlandet, får samme familieydelse som arbejdstagerne i otte af Fællesskabets lande, eller som om de havde bopæl i værtslandet, med undtagelse af et land, nemlig Frankrig, der giver samme ydelser som hjemlandet. For at fjerne denne forskelsbehandling, som er forbundet med, at arbejdstagernes familiemedlemmer bor i hjemlandet, har Kommissionen fremsat et forordningsforslag.

Det økonomiske og sociale Udvalg udtalte sig positivt om dette forslag den 24. september 1975. Udvalget kan kun tilslutte sig denne udtalelse.

8.2.3. *Samordning af ordninger uden bidragspligt*

8.2.3.1. »Ud over de egentlige sikringsydelse er der« — anfører Kommissionen — »i visse medlemsstater en blandet lovgivning«. Den tilføjer, at »fællesskabsordningerne, som kun gælder for de sociale sikringsydelse, viser sig utilstrækkelige for den blandede lovgivning«; der må derfor »indføres særlige bestemmelser — for at sikre de vandrende arbejdstagere samme behandling som indenlandske statsborgere samt ret til at udføre de ydelser til udlandet, som udbetales dem i henhold til den nationale lovgivning«.

8.2.3.2. Udvalget erklærer sig dog enig med Kommissionen og henstiller, at den så hurtigt som muligt udarbejder det pågældende forordningsforslag og forelægger det for Rådet. Det skulle ikke være forbundet med særlig store vanskeligheder at få forslaget vedtaget, eftersom Domstolen gentagne gange i forbindelse med anerkendelsen af de pågældende ydelser har udtalt sig til fordel for de vandrende arbejdstageres rettigheder.

8.2.4. *Social sikring for selvstændige erhvervsdrivende*

8.2.4.1. I sit handlingsprogram påpeger Kommissionen nødvendigheden af at indføre fællesskabsbe-

stemmelser til fordel for selvstændige. Det drejer sig om selvstændige landbrugere, håndværkere, mindre handlende samt personer inden for liberalt erhverv, der har forladt hjemlandet for at nedsætte sig i en anden medlemsstat på basis af etableringsretten eller retten til fri udveksling af tjenesteydelser. De pågældende bestemmelser bør sikre de selvstændige ligebehandling, retten til at sammenlægge forsikringsperioder og til at overføre de ydelser til udlandet, som de vandrende lønmodtagere allerede modtager.

8.2.4.2. Udvalget kan kun tilslutte sig dette punkt i programmet og anmoder Kommissionen om snarest muligt at forelægge Rådet forordningsforslaget. Udvalget vil gerne minde om, at det ved flere lejligheder som talerør for de implicerede gruppers krav har anmodet Kommissionen og Rådet om at fremsætte forslag, hhv. vedtage bestemmelser om social sikring for selvstændige erhvervsdrivende.

8.2.3.4. Uanset hvilken ordning der vedtages — altså uanset om det bliver en specialforordning eller en forordning, der udvider forordning (EØF) nr. 1408/71 og forordning (EØF) nr. 574/72 (efter tilpasning) til også at omfatte selvstændige erhvervsdrivende, må følgende principper anvendes:

- i) *ligebehandlingen* bør være fulstændig, og der må ikke være krav om gensidighed eller restriktioner med hensyn til, hvor længe man har haft bopæl det pågældende sted;
- ii) *den anvendte lovgivning* bør være den, der er gældende i den medlemsstat, på hvis område den selvstændige erhvervsdrivende udøver sit erhverv;
- iii) *rettighedernes bevarelse* bør gennemføres under anvendelse af princippet om sammenlægning af forsikringsperioder, både hvad angår adgangen til at nyde godt af ydelserne og med hensyn til beregningen af disse ydelser;
- iv) *ved overførsel af ydelserne* fra et land til et andet bør det nationale område ligestilles med de andre medlemsstaters områder, således som det er fastsat i artikel 10 i forordning (EØF) nr. 1408/71; desuden bør dette princip gælde for alle de dækkede risici, og både for den selvstændige erhvervsdrivende og for medlemmerne af hans familie.

8.2.5. Andre foreslåede foranstaltninger

8.2.5.1. Endelig finder Kommissionen det nødvendigt progressivt og hurtigst muligt at afskaffe alle andre forskelle, som stadig findes i fællesskabsbestemmelserne. Den anfører dernæst, at der især er tale om betingelserne for ydelse, beregning af retten til overførsel til udlandet af visse ydelser, visse anvendelsesmetoder med hensyn til den nationale lovgivning samt opretholdelse af visse bestemmelser i bilaterale aftaler.

8.2.5.2. Udvalget er enig med Kommissionen heri og opfordrer den til snarest at forelægge Rådet forordningsforslag herom.

8.2.5.3. Udvalget benytter lejligheden til at henlede Kommissionens og Rådets opmærksomhed på følgende spørgsmål, som det anser det for meget vigtigt at få løst:

i) Arbejdsløshedsunderstøttelse

8.2.5.4. På indeværende tidspunkt er arbejdsløshedsunderstøttelsen i medfør af de gældende forordninger den samme for arbejdsløse i hjemlandet som for arbejdsløse, som forbliver i arbejdslandet. Den vandrende arbejdstager, som bliver arbejdsløs efter at have arbejdet i et fællesskabsland, og som derfor ønsker at vende tilbage og rent faktisk vender tilbage til hjemlandet for at bevare retten til arbejdsløshedsunderstøttelse, skal stå til disposition for arbejdsmarkedet i debitorlandet i mindst 4 uger, og må kun modtage arbejdsløshedsunderstøttelse i højst 3 måneder (art. 69 og 71 i forordning (EØF) nr. 1408/71. Dog kan de kompetente organer eller institutioner i særlige tilfælde forkorte firegersperioden og forlænge tremånedersperioden.

8.2.5.5. Udvalget henviser til sin udtalelse af 28. marts 1974 og bemærker til det første punkt, at bestemmelsen om, at den vandrende arbejdstager i fire uger skal stå til disposition for arbejdsmarkedet i det land, hvor han har arbejdet, nok ikke er helt i overensstemmelse med den nuværende økonomiske og sociale situation, hvor det ikke er let atter at finde arbejde. Medlemsstaterne kan gøre brug af muligheden for at forkorte firegersperioden.

8.2.5.6. Vedrørende det andet spørgsmål, støtter Udvalget princippet om, at en vandrende EF-arbejdstager, som har erhvervet ret til arbejdsløshedsunder-

støttelse, bør kunne modtage den uanset i hvilken medlemsstat han befinder sig, i samme omfang og samme tidsrum, som om han stadig opholdt sig på det lands område, hvor han erhvervede den nævnte rettighed.

Tidsbegrænsningen til tre måneder af arbejdsløshedsunderstøttelsen, som ville være blevet udbetalt i en meget længere periode, såfremt arbejdstageren var blevet i beskæftigelseslandet, er under de nuværende forhold for kort efter Udvalgets mening.

Udvalget mener, at denne periode bør udvides til mindst seks måneder. Hvis perioden udvides, kan medlemsstaterne benytte deres mulighed for at forlænge det tidsrum, hvori den vandrende arbejdstager skal stå til disposition for arbejdsmarkedet, indtil det er næsten sikkert, at genansættelse ikke er mulig.

Udvalget mener, at en udvidelse af ovennævnte tidsrum er et skridt henimod skabelse af ligeberettigelse med hensyn til arbejdsløshedsunderstøttelse mellem nationale arbejdstagere og vandrende EF-arbejdstagere. Når der er tale om social sikringsstøtte, må man anse begrebet Fællesskabets ni medlemsstaters nationale områder som forældet og i stedet benytte begrebet Fællesskabets område. En vandrende EF-arbejdstager, som har erhvervet ret til arbejdsløshedsunderstøttelse, bør kunne modtage den uanset i hvilken medlemsstat han befinder sig, i samme omfang og samme tidsrum, som hvis han stadig opholdt sig på det lands område, hvor han erhvervede den nævnte rettighed. Udvalget anmoder Kommissionen om at undersøge, hvilke vanskeligheder, der opstår, når man skal opfylde disse målsætninger, og den anmoder Kommissionen om snarest muligt at fremsætte passende forslag.

ii) Pensionsydelser

8.2.5.7. Spørgsmålet har to sider; det vedrører både pensionernes størrelse og fastsættelsen af disse.

a) Det økonomiske og sociale Udvalg udtalte sig om pensionernes størrelse i den tidligere nævnte udtalelse af 28. marts 1974, hvori det fremhævede det ulogiske og urimelige i bestemmelsen, i stk. 3, artikel 46, i forordning (EØF) nr. 1408/71, hvori det fastsættes, at ydelser i henhold til selvstændige ordninger skal reduceres, såsnart det samlede beløb af de ydelser, som arbejdstageren kan nyde godt af, overstiger den højeste teoretiske pension. Udvalget understreger bemærkningerne i sin udtalelse og anmoder om ændring af den pågældende

bestemmelse, som slet ikke passer ind i en ordning baseret på bidrag fra de sikrede, og som også er i modstrid med de retningslinjer, som De europæiske Fællesskabers Domstol har foreskrevet.

- b) Med hensyn til beregning af pensioner finder Udvalget, at de pensionsydelse, som et land allerede har betalt, bør betragtes som endelige, således at man undgår at foretage nye beregninger i tilfælde af senere erhvervelse af pensionsrettigheder i andre lande.

iii) Definition af begrebet invaliditet

8.2.5.8. Efter gennemgangen af forslaget til forordning (EØF) nr. 1408/71 anmodede Det økonomiske og sociale Udvalg i sin udtalelse af 25. januar 1967 om, at der blev fastsat en fællesskabsdefinition på begrebet invaliditet til brug ved pensionsberegning, idet man hellere skulle gøre dette fremfor at opstille tabeller til sammenligning af betingelserne for at blive erklæret invalid, eftersom disse kan tænkes at skade den vandrede arbejdstager fra et fællesskabsland på grund af de afvigende juridisk-medicinske kriterier, der er særegne for hver enkelt lovgivning. I den udtalelse af 28. marts 1974, der allerede er nævnt flere gange, vendte Udvalget tilbage til spørgsmålet og understregede endnu en gang, at det var nødvendigt — i hvert fald på det særlige område, der vedrører bedømmelse af invaliditet — at gennemføre harmoniseringen af de enkelte landes lovgivning om socialsikring i overensstemmelse med de bestemmelser om fuldstændig harmonisering, der er fastsat i artikel 118 i traktaten.

8.2.5.9. Udvalget støtter denne ide, men fastslår dog, at dens virkeliggørelse indebærer ændringer, ofte grundlæggende, i nogle medlemslande i den nugældende ordning og vil kun kunne finde sted efter omfattende og indgående undersøgelse, som det henstilles til Kommissionen at foretage.

iv) Forenkling af fremgangsmåderne.

8.2.5.10 Det økonomiske og sociale Udvalg mener, at der bør skabes eller udvikles mekanismer med henblik på størst mulig forenkling af de fremgangsmåder, der er nødvendige for fastslåelse af retten til ydelser, for overførsel af disse til et andet land samt for udarbejdelse og bevarelse af dokumenterne herom.

8.2.5.11. Udvalget henviser til sine allerede fremsatte forslag og anmoder om, at papirarbejdet forenkles ved:

- a) at indføre bedre information, en lettere procedure og en »*international socialsikringsbog*«, hvori der foruden oplysninger om den pågældende virk-

somhed i de forskellige arbejdslande skal være beviser på de rettigheder, han har erhvervet til forskellige former for ydelser (sygdom, ulykke, forsørgertillæg, pension, osv.),

- b) at undersøge mulighederne for at fremskynde indførelsen af databehandling af de oplysninger, der er fastsat for anvendelsen af forordning (EØF) nr. 1408/71 (artikel 116),

- c) gøre et nyt forsøg på effektivt at forenkle papirarbejdet.

8.2.6. *Det rådgivende udvalgs funktion*

8.2.6.1. Udvalget finder, at Kommissionen kan gøre en stor indsats for at gennemføre det ovenfor nævnte, hvis den i vidt omfang og vedvarende benytter sig af det rådgivende udvalg for social sikring for vandrede arbejdstagere fra medlemsstaterne, som er nedsat i henhold til forordning (EØF) nr. 1408/71. Udvalget beklager, at dette og andre organer kun har fungeret i ringe grad i de seneste år og det anmoder derfor indtrængende Kommissionen om at indkalde det rådgivende udvalg i nær fremtid, så at den kan få kendskab til dets syn på de tekniske problemer og dets opfattelse af, hvorledes de bedst kan løses.

8.3. SOCIAL SIKRING FOR ARBEJDTAGERE FRA TREDJELANDE

8.3.1. *Lovgivningen*

8.3.1.1. Ingen af traktatens bestemmelser tager naturligvis sigte på social sikring for vandrede arbejdstagere fra tredjelande; og ingen af fællesskabsforordningerne finder anvendelse på denne gruppe arbejdstagere. Bestemmelser for disse findes derimod i form af:

- a) internationale arbejdskonventioner om social sikring, såfremt de er ratificeret af de pågældende stater,
- b) associeringsaftaler mellem Fællesskabet og tredjelande, der leverer arbejdskraft,
- c) multilaterale og bilaterale aftaler, hvor de sidstnævnte er truffet mellem de enkelte medlemsstater og de enkelte tredjelande.

8.3.2. Vedtagelse af en fællesskabsordning

8.3.2.1. Dette spørgsmål er et af de mest iøjnefaldende eksempler på en konflikt mellem ret på den ene side og retfærdighed og lighed på den anden. Og faktisk tager de vandrende arbejdstagere fra tredjelande del i produktionen i indvandringslandet og betaler de bidrag til social sikring og bistand, som alle arbejdstagere må erlægge ved udbetalingen af deres løn, ligesom de også betaler visse skatter. Det er derfor så meget desto mere uretfærdigt, at sidstnævnte ikke erhverver ret til ydelserne.

8.3.2.2. Kommissionen understreger i sit handlingsprogram, at mange sociale sikringsydelser ikke gives til vandrende arbejdstagere fra tredjelande, og at disse ydelser i andre tilfælde forbeholdes de vandrende arbejdstagere, der kan påvise, at de gennem længere tid har haft lønnet beskæftigelse i værtslandet; ved beregning af retten til ydelsen tages der ikke hensyn til, at familiedydelserne kun omfatter børn, der bor i værtslandet; at der er strenge begrænsninger for overførsel af ydelser til udlandet, hvortil kommer, at beskæftigelsesperioderne i hjemlandet og i forskellige medlemslande ikke lægges sammen.

8.3.2.3. Udvalget mener, at denne situation, skønt den er i overensstemmelse med de retlige forhold, forekommer urimelig fra et socialt synspunkt og bør ændres til gunst for de berørte vandrende arbejdstagere; tidspunktet er nu inde til at overtale de enkelte implicerede stater til at lade de vandrende arbejdstagere fra tredjelande omfatte af en social sikringsordning, som garanterer disse arbejdstagere de samme begunstigelser, som vandrende arbejdstagere fra Fællesskabet nyder under tilsvarende forhold. Dette kan naturligvis ikke gennemføres fra den ene dag til den anden; der er her tværtimod tale om noget, der skal gennemføres gradvist gennem etaper, der ligger tæt op ad hinanden. Det interessante er, at Fællesskabets beskyttelse af den sociale sikring for vandrende arbejdstagere fra tredjelande ikke skulle have direkte tilknytning til disse arbejdstageres frie bevægelighed. Der er tale om to forskellige forhold: en medlemsstat kan på restriktiv måde begrænse og regulere indvandringen af arbejdstagere fra tredjelande af økonomiske eller politiske bevæggrunde, men den kan ikke nægte de arbejdstagere, der retmæssigt befinder sig på dens territorium og er beskæftiget der, samme behandling med hensyn til social sikring og bistand, som de nationale arbejdstagere og fællesskabsarbejdstagerne nyder godt af.

8.3.2.4. Udvalget giver imidlertid sin støtte til at den sociale sikring bør udvides til også at omfatte vandrende arbejdstagere fra tredjelande og bifalder Kommissionens aktivitet i denne retning, idet man dog fremsætter følgende bemærkninger.

Fra et juridisk synspunkt kan målsætningen realiseres ved, at der fra Rådets side på grundlag af artikel 235 i traktaten vedtages en europæisk rammeaftale om social sikring for arbejdstagere fra tredjelande. Den europæiske rammeaftale bør især indeholde bestemmelser om overholdelse af minimumsnormer, således at der kan gennemføres en harmonisering »opad« af aftalerne på grundlag af og i samme ånd som artiklerne 117 og 118 i traktaten og om muligt, således at normerne om gensidighed respekteres.

8.3.3. De enkelte forslag

8.3.3.1. Kommissionen opregner de forskellige foreslåede aktioner gentagne gange lige som for at understrege standpunkterne; man skal gradvist nå frem til at sikre disse vandrende arbejdstagere samme behandling som arbejdstagerne fra medlemsstaterne.

8.3.3.2. Det økonomiske og sociale Udvalg er enig heri og tilslutter sig Kommissionens forslag med bemærkninger om at man:

- i) afskaffer krav, som i visse medlemsstater endnu gælder, om at man skal være statsborger for at modtage visse sociale sikringsydelser;
- ii) indrømmer familiedydelser på samme grundlag som til de nationale arbejdstagere og uafhængigt af hvilket land, familiemedlemmerne befinder sig i;
- iii) anerkender, at rettigheder som definitivt er opnået under beskæftigelse i medlemsstaterne, overføres til hjemlandet;
- iv) tillader sammenlægning af opnåede forsikringsperioder, efter at der er åbnet adgang til retten til ydelserne, også på grundlag af bestemmelser i bilaterale aftaler;
- v) lader de vandrende arbejdstagere fra tredjelande omfattes af de goder, der er fastsat i fællesskabsbestemmelserne, herunder sådanne, som hidrører fra ikke-bidragsbetingede ordninger, i det tidsrum, de arbejder eller bor i medlemsstaternes område.

9. ARBEJDSVILKÅRENE FOR VANDRENDE ARBEJDSSTAGERE

9.1. LIGEBEHANDLING

9.1.1. Ligebehandling af vandrende arbejdstagere og indenlandske arbejdstagere bør omfatte:

- a) adgang til erhvervsorienterings- og arbejdsformidlingsorganerne,
- b) adgang til beskæftigelse og erhvervsuddannelse,
- c) forfremmelse efter personlige kvalifikationer, erfaring og indsats i arbejdet,
- d) sikkerhed i ansættelsen,
- e) ligeløn,
- f) arbejdsvilkårene,
- g) medlemskab af fagforeninger og fagforeningsmæssige rettigheder,
- h) levevilkårene, herunder boligforhold og ydelser fra social-, uddannelses- og sundhedsvæsen.

9.1.2. Udvalget vil bestræbe sig på at fremsætte udtalelse om de enkelte punkter, som handlingsprogrammet omfatter, idet der så vidt muligt skelnes mellem arbejdsvilkårene og levevilkårene.

9.2. ADGANGEN TIL ERHVERVSORIENTERING OG ARBEJDSFORMIDLING

9.2.1. For så vidt angår *erhvervsorienteringen*, minder Udvalget om, at Kommissionen den 18. juli 1966 vedtog en henstilling med henblik på udvikling af erhvervsorienteringen.

9.2.2. I betragtning af hvor lang tid, der er forløbet siden da, lægger Udvalget stor vægt på en fornyet undersøgelse af situationen og på en beslutning fra Rådets side på dette område, idet man er overbevist om, at orientering og uddannelse er den nødvendige forudsætning for at sikre arbejdskraftens frie bevægelighed.

9.2.3. Med hensyn til spørgsmålet om *adgang til beskæftigelse* minder Udvalget om, at det i artikel 5 i forordning (EØF) nr. 1612/68 bestemmes, at en statsborger i en medlemsstat skal have adgang til arbejdsformidlingen i værtslandet på lige fod med landets indbyggere når han søger hjælp til at finde nyt arbejde, og mener, at bestemmelserne i denne artikel kan anvendes på vandrende arbejdstagere fra

tredjelande, når de har opholdstilladelse i arbejdslandet, hvad enten de kommer fra Fællesskabet eller udefra.

9.2.3.1. Udvalget henleder endvidere Kommissionens opmærksomhed på, at det kunne være af interesse at der i forbindelse med arbejdsformidlingskontorerne oprettes et offentligt organ, der kunne varetage rekruttering og beskæftigelse af de vandrende arbejdstagere, udstedelse af arbejds- og opholdstilladelser, regularisere situationen for arbejdstagere, som er engageret direkte af arbejdsgiveren i de lande, hvor direkte engagering ikke er tilladt, have indseende med form og indhold af arbejds- og engageringskontrakten osv.

9.3. ARBEJDSKONTRAKTEN OG ARBEJDSVILKÅRENE

9.3.1. Ligebehandlingen bør omfatte de forskellige lovbestemte eller kontraktbestemte arbejdsvilkår, som er indeholdt i en arbejdskontrakt.

Arbejdsgiveren og arbejdstageren er ikke for øjeblikket bundet af en kontrakt i en bestemt udformning; hvis den er skriftlig, er det en fordel, at den er affattet klart, enkel og forståeligt på både arbejdsgiverens og arbejdstagerens sprog. Det vil i denne forbindelse være nødvendigt at inddrage arbejdsgiverens og arbejdstagerens faglige organisationer, når et sådant dokument skal affattes.

9.3.2. Udvalget understreger, at den vandrende arbejdstager, hvad enten han kommer fra Fællesskabet eller udefra, skal have samme behandling som den, der er fastsat i lovgivningen i kollektive arbejdsoverenskomster og i retsafgørelser for landets egne arbejdstagere med hensyn til:

- a) løn;
- b) daglig og ugentlig arbejdstid;
- c) ugentlig fridag;
- d) årlig ferie med løn og orlov til uddannelsesformål;
- e) helligdage med løn;
- f) behandlingen ved kontraktudløb eller ved opløsning af arbejdsforholdet;
- g) kvinders og børns arbejde;
- h) alle andre arbejdsvilkår som omfattes af lovgivningen, af landskollektive overenskomster, af andre bestemmelser og usus.

9.3.3. Gennemførelsen af lige arbejdsvilkår for arbejdstagere fra et andet EF-land eller tredjeland og

indenlandske arbejdstagere bør underkastes den kontrol, som er fastsat i den sociale lovgivning. Udvalget finder det ønskeligt, at Kommissionen med regelmæssige mellemrum modtager en rapport fra de enkelte stater, således at denne bringes i stand til hvert andet eller tredje år at foretage en analyse af situationen. De modtagne rapporter bør ligeledes forelægges erhvervsorganisationerne gennem de relevante rådgivende udvalg, således som det er anført i denne udtalelses punkt 4.3.1 og 4.3.2.

9.3.4. I Det økonomiske og sociale Udvalg har man stor tillid til de kontrolforanstaltninger, som staterne gennemfører gennem særligt udrustede arbejdstilsynsorganer, og til årvågenhed og samarbejde fra arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationernes side.

9.4. FAGFORENINGSRETTIGHEDER FOR VANDRENDE ARBEJDTAGERE FRA TREDJELANDE

9.4.1. Udvalget mener, at ligesom vandrende arbejdstagere fra medlemsstaterne bør også vandrende arbejdstagere fra tredjelande tildeles samme fagforeningsrettigheder som de nationale arbejdstagere.

9.4.2. Udvalget anmoder om fjernelse af de hindringer, som stadig findes i visse lande, og som forhindrer, at vandrende arbejdstagere fra tredjelande bliver valgbare til arbejdstagernes repræsentationsorganer.

9.5. ERHVERVSUDDANNELSEN

9.5.1. Først og fremmest vil Udvalget gerne henvende opmærksomheden på, hvilke bestræbelser der fra Kommissionens og Rådets side er gjort med hensyn til faglig uddannelse; vedtagelse af de »ti almindelige principper for gennemførelse af en fælles politik for faglig uddannelse« (1962), samt vedtagelse af de »Almindelige retningslinjer for udarbejdelse på fællesskabsplan af et arbejdsprogram« (1971), vedtagelse af Rådets resolution om et »Socialt handlingsprogram« (1974). Udvalget ønsker endvidere at minde om sin studie om »undervisning og erhvervsuddannelse« (1973) og om udtalelser om oprettelse af et »Europæisk institut for faglig uddannelse og erhvervsorientering« (1974), om »uddannelsen i Det europæiske Fællesskab« (1974) samt de forskellige udtalelser om den sociale situation i Fællesskabet i de forløbne år.

9.5.2. Udvalget mener, at Kommissionens bestræbelser på erhvervsuddannelsesområdet bør fortsættes, og at man bør forbedre de vandrende arbejdstageres erhvervsuddannelse og forfremmelsesmuligheder på arbejdsmarkedet, både i hjemlandet og i værtslandet.

9.5.3. Man bør foretrække at lade den almene uddannelse og den alsidige erhvervsuddannelse varetage i arbejdstagernes hjemland, således at de, når de tvinges til at udvandre, kan drage til arbejdslandet i besiddelse af en vis uddannelse, som sætter dem i stand til at honorere et tilbud om arbejde, mens det på den anden side er ønskeligt at lade specialiseret erhvervsuddannelse og omskoling foregå i værtslandet. Derfor er Udvalget enig med Kommissionen i følgende bestræbelser:

- a) tilbyde betydelig flere »hurtige erhvervsuddannelseskurser« forud for arbejdstagernes afrejse til det nye arbejde;
- b) i allerede eksisterende erhvervsuddannelsescentre i medlemslandene — såvel i arbejdstagernes hjemlande som i værtslande — at gennemføre foranstaltninger »der kan sikre, at vandrende arbejdstagere har tilstrækkelige muligheder for at erhverve faglig dygtighed eller forbedre deres kvalifikationer«.
- c) gennemføre forsøgsprogrammer inden for erhvervsuddannelsen under medvirken fra Det europæiske center for udvikling af Erhvervsuddannelsen, Berlin.
- d) udarbejde programmer, som skal give de vandrende arbejdstagere en praktisk uddannelse, der sætter dem i stand til at finde beskæftigelse efter deres tilbagevenden til hjemlandet.

9.5.4. Udvalget er ligeledes indforstået med planen om at udveksle specialiserede sproglærere og undervisningsmateriale. Det er meget værdifuldt, at lærere, både fra offentlige og private skoler, kommer til udlandet for at gøre erfaringer med de vandrende arbejdstageres behov for undervisning og erhvervsuddannelse og, når de er tilbage i deres eget land, drager nytte af de erfaringer de har høstet i udlandet og forbereder arbejdstagere, som står over for udvandring, på den tekniske kunnen af den indsats, der kræves.

Desuden bør man i større udstrækning anvende massemedierne i den kulturelle, sproglige og erhvervsrettede undervisning af de vandrende arbejdstagere, således som Kommissionen påpeger i handlingsprogrammet.

9.5.5. Særlig omtale bør gives den *sproglige forbedelse*. De vandrende arbejdstageres kundskaber i værtslandets sprog er forudsætningen for deres integration i produktionslivet og siden for deres sociale indpasning. Ansvar for undervisningen i værtslandets sprog tages af de offentlige myndigheder eller af institutioner i hjemlandet; hvis på den anden side den vandrende arbejdstager forlader sit land uden at kende sproget i det land, hvor han skal arbejde, må de offentlige og private hjælpeinstitutioner i dette land på forskellig vis tage sig af dette. Hermed er vi fremme ved Kommissionens forslag om, at der i samtlige medlemsstater (hvilket allerede er vedtaget i nogle) indføres en ordning med »arbejdstidsgodtgørelse« for deltagelse i sproglig og faglig undervisning.

9.5.6. Undervisningen i værtslandets sprog må dog ikke bevirke, at man underkender de immigrerede arbejdstageres ret til at have en særlig kultur og et særligt sprog. For de nationaliteter, som er stærkt repræsenteret i værtslandet, bør en del af den almene uddannelse og erhvervsuddannelsen ligeledes foregå på modersmålet. Der bør endvidere informeres om og undervises i modersmålet, så de indvandrede arbejdstagere bevarer deres kulturelle identitet.

9.5.7. Udvalget går fuldt og helt ind for dette forslag og mener, at det nøje må overvejes eventuelt at indføre betaling for deltagelse i kurser i arbejdslandets sprog; til sprogundervisningen bør der gives tjenestefrihed med løn, således som det allerede sker, eller vil blive indført i medlemsstaterne.

ILO-konvention nr. 140 og henstilling nr. 148, der omhandler »orlov med løn til uddannelsesformål« og som gælder generelt for alle et lands arbejdstagere, vil — når de er ratificerede — også gælde for gæstearbejdere. Uanset dette bør der for gæstearbejderen lønne tjenestefrihed til deltagelse i sprogundervisning i værtslandets sprog gennemføres et for Fællesskabet gældende system.

9.6. DEN EUROPÆISKE SOCIALFOND

9.6.1. De nødvendige midler til finansiering af erhvervsuddannelsen kan ydes af staten og offentlige institutioner, af arbejdsgiverne og gennem fællesskabsintervention fra Den europæiske Socialfonds side.

9.6.2. Udvalget har indgående beskæftiget sig med Den europæiske Socialfonds mål og opgaver ud fra et

generelt synspunkt, men også mere specifikt i forbindelse med sproglig og faglig uddannelse af de vandrende arbejdstagere, og minder om:

- a) Rådets afgørelse af 27. juni 1974, på grundlag af hvilken Fonden kan yde støtte til foranstaltninger, som indgår som led i et integreret program, der tager sigte på at lette beskæftigelsen og den geografiske bevægelighed for personer, som flytter inden for Fællesskabet fra et land til et andet for at udøve beskæftigelse, idet der »ved et integreret program forstås samtlige forholdsregler, der er nødvendige for at sikre effektiviteten af og kontinuiteten i de foranstaltninger, der forbinder de successive faser af vandringen, og som kan strække sig lige fra forberedelsen af udvandringen til tilbagekomsten til hjemlandet«.
- b) Det økonomiske og sociale Udvalgs udtalelse om forslaget til Rådets afgørelse om Den europæiske Socialfonds intervention med hensyn til forholdsregler vedrørende strukturelle tilpasninger, hvori der anmodes, om at Fonden intervenserer til fordel for vandrende arbejdstagere, når det drejer sig om »omskolingsforanstaltninger, der har til formål enten at fjerne truslen om hjemsendelse til oprindelseslandet på grund af arbejdsløshed eller at forbedre vilkårene for tilbagevenden til eller genindpasning i oprindelseslandet«.

9.6.3. Udvalget understreger nødvendigheden af Den europæiske Socialfonds interventioner til fordel for erhvervsuddannelse, omskoling og genindpasning af vandrende arbejdstagere fra Fællesskabet og ude fra; også ovennævnte »integrerede programmer« må anvendes.

10. LEVEVILKÅRENE FOR VANDRENDE ARBEJDTAGERE

10.1. LIGHED I LEVEVILKÅR

10.1.1. Lige arbejdsvilkår bør, for den vandrende arbejdstager og hans familie, modsvares af lighed i levevilkår i indvandringslandet. Arbejdstageren har ret til denne lighed. Også hvor ydelser, han modtager, har bistandsmæssig sigte og baggrund, drejer det sig ikke længere om velgørenhed, men om en virkelig ret, som udøves under overvågelse og garanti fra statens eller offentlige myndigheds side.

10.1.2. For at denne ligebehandling kan blive effektiv, finder Det økonomiske og sociale Udvalg det påkrævet, at der gennemføres sammenhængende og koordinerede bestræbelser i ud- og indvandringslandene for at forberede udvandringen og sikre en tilpasning til de levevilkår, arbejdstageren møder i værtslandet.

10.1.3. For det første bør *den vandrende arbejdstager og hans familie forberedes* godt, inden de forlader hjemlandet. Forberedelsen bør være af *psykologisk, kulturel og erhvervmæssig art*.

»Det største problem består deri,« — siger Kommissionen — »at de vandrende arbejdstagere ikke får tilstrækkelige oplysninger om de leve- og arbejdsvilkår, de kan forvente at finde i et nyt land«. Heri er Udvalget enig med Kommissionen. Den vandrende arbejdstager bør, inden han forlader sit land, oplyses om sine rettigheder og muligheder i det fremmede indvandringsland, om levevilkår, skikke og sædvaner i befolkningen, klimaet og årstiderne, priserne på boligmarkedet, fødevarerpriser, transportomkostninger, skatter og andre udgifter og alt, hvad der kan være nødvendigt i hverdagen.

10.1.4. For det andet er det nødvendigt at *forbedre den lokale befolkning* på at modtage den vandrende arbejdstager og hans familie. Udvalget finder, at sådanne initiativer bør støttes og finansieres på passende måde af indvandringsstaterne. Jo bedre modtagelsen af den vandrende arbejdstager organiseres, desto sjældnere vil han eller familien komme ud for udslag af fremmedhad, og desto bedre bliver forholdene i fremtiden.

Til dette formål er det nødvendigt:

- a) at der sker en passende, praktisk uddannelse af det personale, som skal varetage modtagelsen,
- b) at der deltager personer, som har samme oprindelse og baggrund,
- c) at der uddannes og anvendes personer, som kan yde praktiske bidrag (f. eks. skribenter og journalister).

10.2. DEN SOCIALE BISTAND OG DE SOCIALE MYNDIGHEDER

10.2.1. Udvalget finder, at det for opnåelse af lige vilkår for den vandrende arbejdstager og hans familie er af afgørende betydning, at staterne fører en omfattende bistandspolitik direkte eller gennem de eksisterende sociale organer i udvandrings- og indvandrings-

landene. Bistanden ydes i form af oplysning, men også i form af foranstaltninger for at genforene familien, for at hjælpe til fremskaffelse og bolig, til kulturel og erhvervmæssig uddannelse af arbejdstageren og hans børn, til sprogundervisning, fritidsbeskæftigelse, underholdning og sport.

10.2.2. Udvalget mener, at den vandrende arbejdstager, selvom han integrerer sig i det nye miljø, bør kunne bevare og udvikle værdierne i sin egen kultur og delagtiggøre sine børn deri. Det vigtigste er, at den vandrende arbejdstager får mulighed for selv at vælge de former for sammenslutninger, kulturelt samarbejde og »kulturel assimilation«, han foretrækker.

Indvandringslandet skal især:

- a) give den vandrende arbejdstager og hans familie mulighed for at deltage i kulturelle og samfundsmæssige aktiviteter, (oprettelse af kulturelle klubber, af biblioteker osv.); ligeledes give de vandrende arbejdstageres kulturelle sammenslutninger ret til repræsentation i de kompetente rådgivende organer på dette område;
- b) i henhold til de eksisterende normer og med passende midler lette indlæringen af værtslandets sprog;
- c) udbrede kendskabet til indvandrernes kultur hos den stedlige befolkning;
- d) erkende retten til frit at give udtryk for egne filosofiske meninger og frit praktisere egen religion;
- e) udarbejde radio- og TV-programmer (incl. kabeltransmission);
- f) imødegå enhver form for diskriminering, også i forbindelse med kulturelle begivenheder.

10.2.3. Men værtslandets direkte eller indirekte foranstaltninger er ikke tilstrækkelige, ligesom det ikke er tilstrækkeligt med støtteaktiviteter fra fagforeningernes side, specielt i visse lande; det er også nødvendigt, at de *sociale myndigheder*, både i hjemlandet og i værtslandet, træder til.

Udvalget minder om, at Kommissionen den 23. juli 1962 vedtog en henstilling til medlemsstaterne, hvori Kommissionen stillede forslag vedrørende de sociale myndigheders aktiviteter over for arbejdstagere, som flytter inden for Fællesskabet.

På trods af de bestræbelser, de enkelte stater har udfoldet for at følge denne henstilling, forekommer de sociale myndigheders indsats utilstrækkelig. Udvalget finder det dog nødvendigt at give denne henstilling større juridisk styrke og fremsætte den som en »rådsbeslutning«. Udvalget peger på, at den bistand, de enkelte medlemsstater har ydet, har været utilstrækkelig, og anmoder derfor Kommissionen om at forberede og udarbejde et forordningsforslag, som skaber samordning af de forskellige kilder til finansiering af de berørte staters sociale bistandsorganer.

10.2.4. Der bør forefindes tilstrækkeligt mange socialrådgivere; disse kan uddannes med tilskud fra Socialfonden i henhold til artikel 3 i Rådets afgørelse 74/327/EØF af 27. juni 1974.

I øvrigt støtter Udvalget Kommissionens forslag om at træffe »forsøgsforanstaltninger« for at udpege og verificere, hvordan man mest effektivt kan forbedre de ordninger, som anvendes af nationale og internationale sociale organer til fordel for vandrende arbejdstagere og deres familier.

10.3. DEN VANDRENDE ARBEJDTAGERS BOLIG-PROBLEM

10.3.1. Efter artikel 10 i forordning (EØF) nr. 1612/68 er rådighed over en bolig, der svarer til de krav, der anses for normale for indenlandske arbejdstagere, en forudsætning for, at en arbejdstager fra Fællesskabet har ret til at lade sin familie tage bopæl hos sig. Samtidig fastsættes det i artikel 9 i samme forordning, at den vandrende arbejdstager »har samme rettigheder og fordele som indenlandske arbejdstagere med hensyn til bolig, herunder til erhvervelse af ejendomsret til den fornødne bolig«.

Det bør understreges, at denne ligebehandling, som hidtil kun har været gældende for vandrende arbejdstagere fra EF-landene, er en ret; men den faktiske situation, den daglige virkelighed, er en anden hvad enten dette skyldes boligudgifterne og boligmangel i forhold til efterspørgslen også fra indenlandsk side, eller en række særlige årsager.

10.3.2. Udvalget minder om, at Kommissionen den 7. juli 1965 vedtog en henstilling til medlemsstaterne vedrørende boligsituationen for arbejdere og arbejderfamilier, som flytter inden for Fællesskabet. Hermed henstillede Kommissionen til medlemsstaterne gennem lovgivning eller administrativt at træffe foranstaltninger og at tage ethvert egnet initiativ.

Medlemsstaternes gennemførelse af de forskellige punkter i denne henstilling har bidraget til en forbedring af boligforholdene for vandrende arbejdstagere; på trods heraf understreger Kommissionen, at det er nødvendigt at gøre en ny stor indsats.

10.3.3. Udvalget henviser til sine tidligere udtalelser om dette spørgsmål i forbindelse med den årlige undersøgelse af den sociale situation og ønsker endnu en gang at understrege, at dette er et omfattende og alvorligt problem, navnlig for de vandrende arbejdstagere; Udvalget henstiller til Kommissionen og Rådet:

- a) at fremskynde og gennemføre en fuldstændig og realistisk undersøgelse af boligbehovet hos vandrende arbejdstagere fra Fællesskabet og fra tredjelande;
- b) at undersøge mulighederne for iværksættelse af en finansieringsplan i indvandringslandene til bygning og forvaltning af sociale boliger;
- c) at fremlægge forslag til forsøgsprogrammer udformet på baggrund af erfaringer høstet af EKSF, så at de vandrende arbejdstagere og deres familier kan få moderne boliger til overkommelige priser.

10.3.4. I afventning af, at dette program udarbejdes og gradvis iværksættes, understreger Udvalget, hvad det i 1973 fremførte om nødvendigheden af »at udøve strengere kontrol med »pensioner« og »hjem« for vandrende arbejdstagere, med huslejer og vedligeholdelse af sådanne boliger« med henblik på at forebygge misbrug.

10.3.5. Endelig ønsker Udvalget at gøre opmærksom på, at restriktive lovbestemmelser, som gør genforeningen af familier betinget af rådighed over en normal bolig, bør begrænses til det mindst mulige. For at disse lovbestemmelser ikke fremover skal hæmme familiernes genforening et det under alle omstændigheder nødvendigt, at betingelserne for at opnå en bolig ikke er diskriminerende i forhold til de betingelser, som skal opfyldes af landets egne arbejdstagere, der står i en lignende situation.

10.4. UNDERVISNING OG UDDANNELSE AF DE VANDRENDE ARBEJDTAGERES BØRN

10.4.1. Særlig omtale fortjener spørgsmålet om undervisning og uddannelse af de vandrende arbejdsta-

geres børn. Det drejer sig om et omfattende og samtidig vanskeligt problem: omfattende på grund af antallet af børn, vanskeligt fordi enhver planlægning af løsninger undergraves af den uregelmæssighed, hvorved vandringerne finder sted, og den forskellighed i udgangspunkt, som især børnene fra tredjelande frembyder med hensyn til uddannelse på udvandrings-tidspunktet.

10.4.2. Udvalget minder om, at det i artikel 12 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 bestemmes, at børn af fællesskabsarbejdstagere har »ret til undervisning«. Det økonomiske og sociale Udvalg har allerede udtalt sig — ganske vist i korthed — om problemet omkring uddannelse af vandrende arbejdstageres børn. Det fastslog visse principper i denne forbindelse. Nogle af disse principper gengives delvis og koordineres med nogle af de forslag, Kommissionen har fremsat både i uddannelsesprogrammet og i programmet for de vandrende arbejdstagere, og opstilles i den mere omfattende beretning fra Afdelingen for sociale anliggender, der følger med udtalelsen. Det sker i form af en aktion i otte punkter, der skal gennemføres af medlemsstaterne på en sådan måde, at de samordnes med og tilpasses til udvandrernes særlige behov og mulighederne i indvandringslandet.

10.4.3. Tre af de nævnte punkter — oprettelse af modtagelses-»klasser« og »særkurser«, indføjelser af kurser i hjemlandets kultur og modersmålet i skolerne samt ansættelse af lærere fra hjemlandet — er allerede indeholdt i et forslag til Rådets direktiv om vandrende arbejdstageres børns skolegang, som Kommissionen har forelagt, og som Udvalget snart skal udtale sig om.

10.4.4. Udover disse tre punkter finder Udvalget det nødvendigt, at medlemsstaterne gør en passende, koordineret indsats for:

- a) med offentlige og private organers medvirken at opmuntre til, at der tilrettelægges en »læsetid med vejledning og opsyn« uden for skoletiden for at sikre pædagogisk hjælp og støtte;
- b) at give vandrende arbejdstageres børn adgang til børnehaveklasser o.lign. samt feriekolonier, give dem adgang til stipendier, fripladser og andre goder på lige fod med børn af landets egne borgere;
- c) at fremme samarbejdet mellem skolevæsenet i immigrations- og emigrationslandet med hensyn

til undervisning af vandrende arbejdstageres børn, bl.a. så disse får eksamensbeviser på deres modersmål, hvori det nåede uddannelsesniveau angives, og som er ligestillet med arbejdslandets »normale« eksamensbeviser;

- d) at udveksle oplysninger, erfaringer og undervisningsmateriale samt at drive forskning og gennemføre forsøgsprogrammer med undervisningsmetoder;
- e) endelig at skabe sikkerhed for, at børnene begynder at deltage i eller fortsætter med at deltage i den obligatoriske undervisning; er det sidste tilfældet, skal der udarbejdes et »standard-dossier« indeholdende alle relevante oplysninger om skolegang og helbredstilstand, så det bliver lettere at bedømme kundskabsniveauet.

10.5. SUNDHEDS- OG FOREBYGGELSESPROBLEMER

10.5.1. Kommissionens handlingsprogram indeholder et punkt, hvori man behandler den vandrende arbejdstagers og hans familiemedlemmers sundhed. Dette har Kommissionen gjort vel i, eftersom de vandrende arbejdstagere kan pådrage sig særlige sygdomme, ligesom de også er mere tilbøjelige til at blive ramt af de sygdomme, som også rammer landets egne arbejdstagere, og endvidere fordi de særlige forhold omkring en vandrende arbejdstager, hvad enten han kommer fra Fællesskabet eller fra tredjeland, volder problemer og skaber vanskeligheder både med hensyn til diagnosestilling og behandlingsmuligheder.

10.5.2. Det første og vigtigste problem vedrører kommunikationsmulighederne mellem lægen og den vandrende arbejdstager, som er patient. Det er svært at løse dem på grund af de vanskeligheder, som skyldes manglende kendskab til arbejdslandets sprog, og hvis man ikke stiller passende midler til rådighed for at løse problemerne.

10.5.3. Dertil kommer så de organisatoriske problemer. Udvalget finder det

— ønskeligt:

- a) at der oprettes lægetjeneste for udenlandske arbejdstagere med læger med og uden specialuddannelse, som har kendskab til den vandrende arbejdstagers sprog;
- b) at der uddannes læger og sundhedspersonale, der har været eller er på praktikantophold på institutioner og hospitaler i den vandrende arbejdstagers hjemland;

- c) at der oprettes lægecentre, hvor der er ansat læger og sundhedspersonale, som stammer fra arbejdstagernes hjemland;

— nødvendigt:

- a) at der benyttes socialrådgivere, der er specialiseret i helbredsspørgsmål, og at der uddannes »lægetolke«;
- b) at der udarbejdes og til patienterne uddeles en »lille lægeordbog« på både hjemlandets og arbejdslandets sprog.

10.5.4. Endelig mener Udvalget:

- a) for så vidt angår vandrende arbejdstagere fra et fællesskabsland, at man på sygesikringsområdet blot kan anvende forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 og nr. 574/72 af 21. marts 1972 med senere ændringer om sociale sikringsordninger;
- b) for så vidt angår vandrende arbejdstagere fra tredjelande, at man gennemfører den europæiske konvention om social og lægelig bistand, som Europarådet vedtog den 11. december 1953, og som er ratificeret af Fællesskabets ni medlemsstater, idet der dog naturligvis skal tages hensyn til de bilaterale aftaler, som stiller den vandrende arbejdstager gunstigere.

10.5.5. Særlig opmærksomhed bør gives *forebyggelse af arbejdsulykker*, der kan tilstøde vandrende arbejdstagere, hvilket Kommissionen behandler under punktet sundhed, som lige er gennemgået.

Udvalget mærker sig, at Kommissionen har forpligtet sig til inden længe at fremsætte forslag om forebyggende medicin, den social-medicinske service samt undervisningen af vandrende arbejdstagere i forebyggelse af arbejdsulykker og erhvervsygdomme, og Udvalget har peget på særlige årsager til at vandrende arbejdstagere rammes af arbejdsulykker (herunder gjort opmærksom på, at disse ofte udfører farligt og usundt arbejde), og henviser i denne forbindelse til sin studie af 27. februar 1975.

10.5.6. Udvalget anmoder Kommissionen om at oprette en særlig afdeling inden for Fællesskabets organigram, som skal have til opgave at fremme uddannelse og forberedelse af arbejdstagerne, tilvejebringe ensartede ulykkesforebyggende advarselskilte, at sikre oversættelse af de forebyggende lovbestemmelser; kort sagt, træffe en »lang række foranstalt-

ninger, som skal hjælpe med til at lette den udenlandske arbejdskraft den vanskelige psykologiske tilpasning til det nye arbejds- og livsmønster«.

10.6. DEN VANDRENDE ARBEJDESTAGERS TILBAGEVENDEN TIL HJEMLANDET

10.6.1. I Kommissionens handlingsprogram er der ikke udtrykkeligt tale om »den vandrende arbejdstagers tilbagevenden til hjemlandet«, hverken for arbejdstagere fra en medlemsstat eller ikke-medlemsstat.

10.6.2. Udvalget understreger, at den vandrende arbejdstager skal have mulighed for selv at vælge, om han vil integreres i arbejdslandet eller vende tilbage til hjemlandet, og anføre hvilke årsager, der kan være til hans tilbagevenden; Udvalget vil gerne henlede Kommissionens og Rådets opmærksomhed på hensigtsmæssigheden af, at der træffes foranstaltninger med henblik på at yde bistand til de vandrende arbejdstagere og deres familiemedlemmer, når disse vender tilbage til hjemlandet, gennem oplysning om beskæftigelsesmuligheder, bevarelse af erhvervede retigheder, ligestilling med hensyn til opnåede eksamensbeviser og diplomer, osv.

10.7. STATISTIK OVER VANDRINGSFÆNOMENET

10.7.1. Udvalget finder det hensigtsmæssigt at fastslå, at statistiske studier og undersøgelser er helt nødvendige, for at man med størst mulig nøjagtighed kan skaffe sig oplysninger om vandringsfænomenets omfang inden for Fællesskabet, om de berørte personer samt om trufne foranstaltninger og interventioner, da statistiske oplysninger, der indhentes og udarbejdes efter »et nøjagtigt og præcist« fællesskabssystem, er den nødvendige forudsætning for ethvert arbejdsmarkedsmæssigt og socialt program.

10.7.2. Udvalget finder endvidere, at Rådet snarest bør vedtage forslaget til »forordning om udarbejdelse af ensartet statistik over fremmed arbejdskraft«, og minder om, at det i sin positive udtalelse af 28. marts 1973 fastslog, at talmæssige og andre oplysninger er nødvendige for at kunne gennemføre en »fælles beskæftigelsespolitik«, og at oplysninger bør opfylde følgende minimumskrav: være ensartede, hyppige, nøjagtige, til rådighed i løbet af rimelig tid, samt vedrøre nationalitet, køn, aktivitetsbranche, erhverv, alder, landsdel og familieretlig stilling.

11. BORGERRETTIGHEDER OG POLITISKE RETTIGHEDER

11.1. GRADVIS INDRØMMELSE AF DISSE RETTIGHEDER

11.1.1. Udvalget har med tilbørlig interesse beskæftiget sig med spørgsmålet om at tildele den vandrende arbejdstager borgerrettigheder og politiske rettigheder, såvel med udgangspunkt i Kommissionens forslag som på grundlag af Det økonomiske og sociale Udvalgs tidligere udtalelser.

11.1.2. Det gør opmærksom på, at der ikke her tænkes på grundlæggende menneske- og frihedsrettigheder (udstryks- og foreningsfrihed) eller på sikring af krav som er væsentlige for en menneskelig situation, eftersom udlændinge allerede har disse rettigheder i henhold til den internationale privatret uanset om de er vandrende arbejdstagere eller ej; men der er her tale om personlige borgerlige rettigheder, som indtil videre kun vedrører statens egne borgere, idet de er indeholdt i statsborgerskabet.

11.1.3. Udvalget henviser til beslutningerne fra topmødet i Paris og tilslutter sig, at man gradvis og med forsigtig realisme udvider borgerrettighederne og de politiske rettigheder til også at omfatte vandrende arbejdstagere fra fællesskabsstater indtil det tidspunkt, hvor der kan erhverves et fællesskabsborgerskab. Man må have følgende in mente:

- a) at rettighedernes udvidelse først bør ske på lokalt plan, dernæst på regionalt plan og endelig på nationalt plan, idet der skal tages hensyn til de forskellige faser i integreringen af de ni medlemsstaters befolkninger;
- b) rettighedernes udvidelse skal kun gælde for de vandrende arbejdstagere, som kan betragtes som permanent bosatte (f.eks. et ophold i mere end 5-7 år), så man udelukker dem, der emigrerer for et, to eller tre år med den udtrykkelige hensigt at vende tilbage til hjemlandet;
- c) arbejdstageren må gives mulighed for at udøve sine politiske rettigheder i hjemlandet, så længe han ikke kan udøve dem i arbejdslandet (f.eks. ved at stemme pr. brev eller på ambassaden).

11.1.4. For så vidt angår indrømmelse af borgerrettigheder og politiske rettigheder:

- a) anmoder Udvalget — som det allerede gjorde i juni 1972 — om, at man snarest tilvejebringer

forudsætningerne for at gøre, som nogle kommuner i Belgien (i Liege, i nogle kommuner i Bruxelles' omegn og i Limbourg), Tyskland og Holland allerede har gjort det, nemlig at nedsætte komiteer eller organer bestående af vandrende arbejdstagere eller af deres repræsentanter, som skal fungere som hovedsageligt rådgivende organer for de kommunale myndigheder. Hvad angår den praktiske nedsættelse af disse komiteer eller organer, bør man udnytte de indhøstede erfaringer, og kun gøre det på anmodning af eller efter aftale med de berørte vandrende arbejdstagere;

- b) anmoder Udvalget om, at man snarest muligt og under alle omstændigheder før 1980 giver de vandrende arbejdstagere, der har bosat sig permanent, aktiv og passiv valgret på kommunalt plan; EF-arbejdstagerens deltagelse i ledelsen og forvaltningen af kommunen må betragtes som den immigrerede arbejdstagers legitime medbestemmelse i samfundslivet;
- c) anmoder Udvalget Kommissionen om at undersøge etaperne og formerne for udvidelse af disse rettigheder på provins-, regional- og nationalt plan samt om at fremsætte forslag med henblik på en sådan rettighedsudvidelse samt om at undersøge alle andre problemer i forbindelse med fællesskabsarbejdstagerens integrering i det civile liv (f.eks. naturalisering, opnåelse af statsborgerskab, værnepligt osv.), såvel som spørgsmål vedrørende international privatret (skilsmisse, enlige mødres retsstilling osv.).

11.1.5. Endvidere vil det forestående, almindelige direkte valg til Europa-Parlamentet, hvorom der blev truffet beslutning på topkonferencen i Paris, frembyde særlige problemer, når det drejer sig om de vandrende arbejdstagere; det må anses for hensigtsmæssigt, om Kommissionen og Rådet allerede nu søgte at finde frem til løsninger på nogle af disse problemer for at gøre det lettere for den vandrende arbejdstager inden for Fællesskabet at udøve stemmeret i det land, hvor han arbejder.

11.2. DELTAGELSE I ALLE TEKNISKE ORGANER

11.2.1. Udvalget finder, at vandrende fællesskabsarbejdstagere i stigende grad bør deltage i ledelsen af alle de statslige eller halvstatslige organer, som de er berørt af, helst gennem kompetente faglige organisationer eller på grundlag af den i landet gældende ordning.

11.2.2. Udvalget anmoder Kommissionen om at lave en undersøgelse for hvert enkelt land for at finde ud af, om der findes statslige eller halvstatslige organer som ovenfor nævnte; formålet skal være at fremlægge detaljerede forslag, som kan overbevise fællesskabsarbejdstageren om, at han er et retssubjekt på lige fod med de nationale arbejdstagere.

12. ILLEGAL INDVANDRING

12.1. Handlingsprogrammet til fordel for vandrende arbejdstagere og deres familiemedlemmer indeholder et kapital om »illegal indvandring«. I kapitlet behandler Kommissionen dette fænomen, redegør for dets årsager, angiver dets negative følger for arbejdsmarkedet og for arbejderbeskyttelsen og forbeholder sig ret til senere at fremsætte konkrete forslag.

I denne sammenhæng vedtog Den internationale Arbejdskonference den 24. juni 1975 konvention nr. 143 om illegal indvandring, som forpligter de stater, der har ratificeret den, til at undersøge fænomenets forekomst, til at træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for at komme illegal indvandring og illegal beskæftigelse af vandrende arbejdstagere til livs samt til at retsforfølge ophavsmændene til illegal indvandring.

12.2. På baggrund af alt dette deler Udvalget Kommissionens opfattelse på dette område; det ser med tilfredshed på Kommissionens interesse og vilje til med alle midler at løse spørgsmålet i forbindelse med illegal indvandring.

Udvalget:

- a) anmoder Kommissionen om at:
 1. tilskynde medlemsstaterne til at ratificere den internationale arbejdskonvention nr. 143, i det mindste dens første del vedrørende illegal indvandring;
 2. sammenkalde de ansvarlige fra de forskellige regeringer, så at der kan vedtages harmoniserede administrative, lovmæssige og strafferetlige bestemmelser;
- b) opfordrer medlemsstaterne til at gennemføre en undersøgelse af den faktiske situation i landet med hensyn til illegal og hemmelig indvandring.

13. KOORDINERING AF POLITIKKEN VEDRØRENDE VANDRENDE ARBEJDTAGERE

13.1.1. Næsten som konklusion på handlingsprogrammet kommer Kommissionen ind på behovet for

fællesskabskoordinering af medlemsstaternes politik vedrørende vandrende arbejdstagere.

13.1.2. Udvalget henviser endvidere til sin udtalelse af 28. juni 1972 om udviklingen på det sociale område i Fællesskabet i 1971 og noterer sig, at den måde, Kommissionen har angrebet og forelagt problemet på, er en udmærket baggrund for konkrete beslutninger, selv om koordineringen af indvandringspolitikken omtales uden at det udtrykkeligt anføres, hvilke generelle rammer, den skal falde inden for, nemlig Fællesskabets beskæftigelsespolitik — hvis betydning Det økonomiske og sociale Udvalg tidligere har fremhævet — og uden at man omtaler forholdet mellem fri bevægelighed for Fællesskabets arbejdstagere eller indvandring og beskæftigelse af vandrende arbejdstagere fra ikke-medlemsstater.

13.1.3. Udvalget deler Kommissionens opfattelse af, at koordinering forudsætter, at der fremskaffes kendskab til de faktiske forhold omkring vandrende arbejdstagere og til arbejdsmarkedets konkrete behov og de forskellige aspekter af problemet (vandringernes rytme, udvandringens permanente eller midlertidige karakter, arbejdstagernes geografiske og erhvervsmæssige sammensætning, beskæftigelsesmuligheder i indvandringslandet osv.); dette bør ske med jævne mellemrum.

13.1.4. Ved gennemførelsen af ovennævnte koordinering skal der tages hensyn til regionalpolitikken, Fællesskabets udviklingspolitik og den fælles politik på andre områder, hvad enten de er nævnt i Romtraktaten eller ej. På baggrund heraf må man for ikke at hæmme koordineringen i det mindste indtil videre undgå foranstaltninger for at forhindre indvandring fra tredjelande til Fællesskabet, sålænge andre arbejdstagere, også fra tredjelande, tvinges til at vende hjem på grund af mangel på arbejde.

13.1.5. På baggrund heraf finder Udvalget, at det bør overlades til Kommissionen at fastsætte de nærmere forhold omkring koordineringen, og at de ni medlemsstaters socialministre bør træffe den endelige afgørelse, når først målsætningen må mellemlang og lang sigt er fastlagt.

Bortset herfra godkender Udvalget Kommissionens første forslag, navnlig:

1. udarbejdelse af standardformularer og bilaterale aftaler om vandrende arbejdstagere mellem Fællesskabets enkelte stater og tredjelande;
2. udarbejdelse af én aftale mellem de ni medlemsstater og de enkelte tredjelande, således at Fællesskabets politik for vandrende arbejdstagere får konkret indhold; man bør her udnytte visse indvan-

dringslanden erfaringer og navnlig bevise over for tredjelændene, at Fællesskabet er en social, økonomisk og politisk realitet;

3. opstilling af mindstestandardbestemmelser vedrørende forpligtelser eller forpligtelser, der er indgået eller indgås af Fællesskabet på området vandrende arbejdstagere (associeringsaftaler og handelsaftaler).

III. KONKLUSIONER

14.1. HANDLINGSPROGRAMMETS PLACERING

14.1.1. Udvalget fremhæver, at handlingsprogrammet for vandrende arbejdstagere og deres familiemedlemmer bør placeres og vurderes i sammenhæng med *Fællesskabets socialpolitik*. I denne forbindelse er det af største betydning, at Det økonomiske og sociale Udvalg har placeret socialpolitikken blandt »de forskellige former for prioriteret politik, der skal følges i Den europæiske Union«, og at man blandt hovedmålene og de prioriterede foranstaltninger for Den europæiske Union også har anført »udformning af en europæisk politik for indvandring fra tredjelande, især fra associerede lande i Europa og Afrika«.

14.1.2. Udvalget ønsker endnu en gang at fremhæve — selv om den måske gentager sig selv — at de i programmet anførte foranstaltninger bør vurderes og gennemføres i tilknytning til »*Fællesskabets beskæftigelsespolitik*« set i videste forstand ud fra en økonomisk målsætning og med henblik på sociale fremskridt. For at gennemføre den nævnte politik skal det fremhæves, at »midlerne bør tilvejebringes over Fællesskabets budget«.

14.2. PROGRAMMETS JURIDISKE KARAKTER

14.2.1. Udvalget fremhæver, at det er Rådet, som har truffet bestemmelse om fremlæggelsen af et »handlingsprogram«, og tilføjer, at det er nødvendigt at foretage en generel undersøgelse af dette, inden man lader forordninger og direktiver fremlægge vedrørende de enkelte udpegede aktioner; men det bemærkes, at nogle af disse er af hastende karakter, mens andre forudsætter vedtagelse af foranstaltninger på mellemlang og lang sigt.

14.2.2. Udvalget henstiller, at Rådet ikke nøjes med at tage programmet til efterretning, men vedtager en resolution eller en afgørelse, hvori de almene principper fastlægges, en tidsplan opstilles og hvori

Kommissionen udtrykkelig opfordres til at fremlægge konkrete forslag til forordninger og direktiver om programmets enkelte aktioner.

14.3. PAGTEN FOR VANDRENDE ARBEJDTAGERE

14.3.1. Europa-Parlamentet har anmodet Kommissionen om at fremlægge en »Pagt for vandrende arbejdstagere«, også benævnt »statutten for vandrende arbejdstagere«.

Udvalget giver udtryk for en vis tilbageholdenhed over for tendensen til at anvende pagter som principielt og retningsgivende grundlag i politik og økonomi, men forbeholder sig samtidig adgang til at udtale sig om Kommissionens forslag.

14.4. PRIORITETER OG TIDSPLAN

14.4.1. Udvalget fremhæver frem for alt, at seks af de foreslåede foranstaltninger allerede er vedtaget og gennemført eller under gennemførelse:

1. familiedydelser til familiemedlemmer, som er forblevet i hjemlandet;
2. SEDOC-systemet;
3. ordningen vedrørende lovkonflikter;
4. udvidelse af de fagforeningsmæssige rettigheder;
5. retten til at forblive i landet;
6. skolegang for vandrende arbejdstageres børn.

14.4.2. Udvalget giver ubetinget prioritet til:

- a) foranstaltninger til hindring af hemmelige og illegale vandringer;
- b) indsamling af statistiske og andre oplysninger. Kommissionens forslag bør forelægges inden den 31. januar 1976, og Rådet bør vedtage den hurtigst muligt.

14.4.3. I prioritetsrækken kommer dernæst — uden undtagelse — alle forslag vedrørende EF-arbejdstageres frie bevægelighed og sociale sikring samt forslagene om erhvervsuddannelse og sprogundervisning. Alle spørgsmål vedrørende vandrende arbejdstagere fra Fællesskabet bør i al fald omfattes af retlige instrumenter, som foreslås i løbet af første halvår af 1976 og vedtages af Rådet inden udgangen af året.

14.4.4. Samtidig skal der udarbejdes foranstaltninger vedrørende vandrende arbejdstagere fra tredje-

lande samt vedrørende social service, boligforhold og sundhed. Forslagene bør fremlægges senest i 1976, således at i hvert fald de vigtigste bestemmelser kan vedtages inden udgangen af 1977. Desuden bør der foretages undersøgelser og udformes forslag i første halvdel af 1976, således at der kan fremlægges endelige, konkrete forslag, for så vidt angår borgerlige og politiske rettigheder.

14.4.5. Endelig bør arbejdet med samordning af migrantpolitikken i de forskellige lande indledes i løbet af de første måneder af 1976.

14.4.6. Disse prioriteringer og tidsfrister er naturligvis et *incitament*, eftersom det arbejde, som skal påbegyndes eller videreføres, er meget omfattende. Dog er det Udvalget magtpåliggende igen at understrege den betydning, man tillægger løsninger af problemerne for de vandrende arbejdstagere fra Fællesskabet og udefra, og at understrege, at det er nødvendigt at indhente den forsinkelse, der er opstået.

14.4.7. Udvalget finder det nødvendigt, at der på Fællesskabets årsbudget afsættes de nødvendige finansielle midler til handlingsprogrammets gennemførelse, og specielt er midlerne til Socialfonden og Regionalfonden vigtige.

Udvalget bemærker, at gennemførelsen af nogle af de beslutninger, som Rådet allerede har truffet til fordel

for vandrende arbejdstagere, risikerer at komme i fare, fordi de til socialpolitikken afsatte finansielle midler er begrænsede.

14.5. DE VANDRENDE ARBEJDTAGERE OG DEN EUROPÆISKE UNION

14.5.1. Den nye anskuelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab, som efter topmødet i Paris tegner sig med stadig klarere træk og er bestemt til at føre til gode resultater, angår også problemerne omkring vandringsfænomenet. Det økonomiske og sociale Udvalg har bragt vandringsproblemerne ind i sammenhæng med målsætningerne og opgaverne for en europæisk union, som »enten kommer til at omfatte det økonomiske og sociale område eller ikke kommer til at eksistere«.

14.5.2. De nævnte problemer er omfattet af handlingsprogrammet til fordel for vandrende arbejdstagere og deres familier. Udvalget fremsætter sin positive udtalelse, men ønsker samtidig oprigtigt, at Kommissionens initiativ ledsages af den politiske vilje i Rådet, som vedtager og gør programmet til sit gennem en afgørelse eller en resolution og derved garanterer den vandrende arbejdstager fra Fællesskabet borgerret i en europæisk union. Unionen bliver således også fra vandrende arbejdstagere fra tredjelande en håndgribelig realitet, som virker for bedre leve- og arbejdsvilkår for alle, som inden for unionen yder deres arbejde for den enkeltes og for samfundets velfærd.

Udfærdiget i Bruxelles, den 30. oktober 1975.

Henri CANONGE

*Formand for
Det økonomiske og sociale Udvalg*

BILAG

til udtalelse fra Det økonomiske og sociale Udvalg

1. Følgende ændringsforslag blev forkastet under forhandlingerne:

Punkt 2.1.3.

Andet og tredje punktum ændres således:

»Rom-Traktaten fastsætter præcise retsregler for førstnævnte gruppe. Ud fra samme tankegang mener Udvalget, at der for anden gruppes vedkommende bør gøres alt for at sikre fuld

ligestilling med hensyn til sociale, økonomiske og fagforeningsmæssige rettigheder for vandrede arbejdstagere fra tredjelande og deres familiemedlemmer«.

Afstemningsresultat:

Stemte for: 35, stemte imod: 46, undlod at stemme: 4.

Punkt 4.1.2. (afsnit b)

Ændres således:

»b) at undersøge betingelserne for, at arbejdstagerne fra tredjelande kan opnå: en behandling på lige fod med landets egne borgere, samme arbejdsforhold, samme faglige uddannelse, samme sociale sikringsydelse, samme fagforeningsrettigheder og mulighed for at forenes med deres familier. Det må ligeledes undersøges og forhandles, hvilke betingelser der skal gælde med hensyn til adgangen til arbejde og ophold for arbejdstagere fra tredjelande, som har boet en vis tid i arbejdslandet«.

Afstemningsresultat

Stemte for: 31, stemte imod: 50, undlod at stemme: 11.

Punkt 4.1.3.

Første punktum ændres således:

»Det skal i videst mulig udstrækning tilstræbes, at den vandrede arbejdstager, hvad enten han kommer fra Fællesskabet eller ej, får samme rettigheder som alle andre borgere«.

Begrundelse

Punkt 4.1.2 afsnit b) og punkt 4.1.3 hører sammen. Af hensyn til arbejdstagerne fra Fællesskabet og fra tredjelande er det vigtigt, at disse punkter bliver klarere.

Afstemningsresultat

Stemte for: 9, stemte imod: 31, undlod at stemme: 6.

Punkt 7.1.3.

De første fem linjer ændres således:

»Det vil være hensigtsmæssigt, at alle borgere fra medlemsstaterne efterhånden får samme rettigheder, da dette vil bidrage til en udvikling henimod et socialt Europa. Kun en sådan ligestilling vil udover den frie bevægelighed muliggøre, at enhver . . .«.

Begrundelse

Udvalget erkender, at det er nødvendigt at begrænse de indledende bemærkninger i punkt 6.2 således at det sætningsled, der viser hen til »foreningen af de ni medlemsstaters territorier« og til »europæiske borgerskab« slettes. Det er derfor nødvendigt at afpasse punkterne 7.1.3 og 6.2 efter hinanden, for så vidt som ligestilling med hensyn til rettigheder er et solidt grundlag for en senere udvikling i retning af et socialt, demokratisk og progressivt Europa.

Afstemningsresultat

Flertallet stemte imod, 6 undlod at stemme.

Punkt 12.2. — afsnit a)

Følgende sætningsled slettes:

»... i det mindste dens første del vedrørende illegal indvandring«.

Begrundelse

Den internationale arbejdskonvention nr. 143 indeholder en lang række spørgsmål vedrørende rettigheder for vandrende arbejdstagere fra tredjelande. Udvalget erkender stort set i sin »2. betragtning«, at det ville være hensigtsmæssigt om samtlige konventioner og navnlig nr. 143 blev vedlagt som bilag; det ville derfor være usædvanligt, hvis Det økonomiske og sociale Udvalg i selve udtalelsen indsnævrede betydning af de tanker, det fremsætter i »2. betragtning«.

Afstemmingsresultat

Stemte for: 21, stemte imod: 31, undlod at stemme: 11.

2. Den oprindelige affattelse af udtalelsen for Afdelingen for sociale anliggender, som ændres som følge af vedtagelsen af ændringsforslag

Punkt 2.2.1.

For at løse problemerne omkring udvandringen er det særligt vigtigt, at løse problemerne omkring vandrende arbejdstagere og deres familier, hvorfor man straks bør undersøge, om vandringer er mest gavnlige for afvandningslandet eller for arbejdslandet. Begge lande har brug og fordel af vandringer, og den medfører visse ulemper for begge lande.

Punkt 7.6.5.

Afdelingen for sociale anliggender ønsker ikke desto mindre udtrykkeligt at fremhæve den ret, den vandrende EF-arbejdstager har her, en rettighed, der er blevet beriget i den sidste tid, og som indholdsmæssigt vil blive det så meget desto mere, når Rådet beslutter sig for at vedtage de forskellige direktiver om aktieselskaber og i særdeleshed direktivet om statutter for europæiske aktieselskaber.

Punkt 8.2.5.5.

Afdelingen henviser til Det økonomiske og sociale Udvalgs udtalelse af 28. marts 1974 og bemærker til det første punkt, at bestemmelsen om, at den vandrende arbejdstager i 4 uger skal stå til disposition for arbejdsmarkedet i det land, hvor han har arbejdet, ikke er i overensstemmelse med den nuværende økonomiske og sociale situation. Denne periode var fastsat ud fra håbet om og muligheden for atter at kunne beskæftige den arbejdsløse; under de nuværende konjunkturforskeligheder består denne mulighed for gensættelse ikke mere; og afdelingen henstiller til medlemsstaterne at tilskynde de kompetente organer og institutioner til at gøre omfattende brug af muligheden for undtagelsesvis at forkorte firegersperioden.

Punkt 8.2.5.6.

Vedrørende det andet punkt finder afdelingen, at det er et fornuftigt kompromis at begrænse arbejdsløshedsunderstøttelsen til tre måneder. En helt bogstavelig ligebehandling af vandrende og indenlandske arbejdstagere ville medføre, at enhver rettighed bortfalder, når den vandrende ikke som den indenlandske beskæftigelsesøgende til stadighed står til rådighed til ny indsats i arbejdslandet. Tilbagevenden til hjemlandet ville således medføre tab af ethvert krav på arbejdsløshedsunderstøttelse. For at udelukke et sådant utilsigtet resultat, er der gennem forordning (EØF) nr. 1408/71 garanteret et krav, også når arbejdstageren vender tilbage til sit hjemland, men kravet er dog begrænset til kun at gælde 3 måneder.

Punkt 9.5.7.

I denne sammenhæng finder afdelingen det tilstrækkeligt, om de ni medlemsstater samtidigt ratificerer ILO-konvention nr. 140 og forpligter sig til at gennemføre henstilling nr. 148, begge om »orlov med løn til uddannelsesformål«.

Punkt 11.1.4. litra a)

- a) For så vidt angår indrømmelse af borgerrettigheder og politiske rettigheder minder afdelingen om sin anmodning fra juni 1972 om hurtigst muligt at gøre som nogle kommuner i Belgien (i Liege, i nogle kommuner i Bruxelles' omegn og i Limbourg), i Tyskland og i Holland, nemlig at nedsætte komiteer eller organer bestående af vandrede arbejdstagere eller af deres repræsentanter, idet disse skal fungere som hovedsageligt rådgivende organer for de kommunale myndigheder; man bør endvidere udnytte de indhøstede erfaringer og tage hensyn til de berørte vandrede arbejdstagers ønsker.
-